

Vanhemmat kiusaajina – opettajien subjektiivisia kokemuksia kodin ja koulun välisen yhteistyön haasteista ja verkkokiusaamisesta

Hanna-Riina Rytönen ja Riikka Viljakainen

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma
Kevätlukukausi 2016
Opettajankoulutuslaitos
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Rytkönen, Hanna-Riina & Viljakainen, Riikka. 2016. Vanhemmat kiusaajina - opettajien subjektiivisia kokemuksia verkkokiusaamisesta. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. 67 sivua.

Tutkimus käsittelee kodin ja koulun välisen yhteistyön haasteita ja opettajien subjektiivisia kokemuksia verkkokiusaamisesta vanhempien taholta. Verkkokiusaaminen on sähköisten viestimien välityksellä tapahtuvaa kiusantekoa. Tutkimuksen tarkoitus on selvittää, millaista verkkokiusaamista opettajat ovat kokeneet ja mistä kiusaaminen on saanut alkunsa. Aihetta ei ole tutkittu paljon tästä näkökulmasta, mutta se on noussut hyvin ajankohtaiseksi mediassa. Tutkimus toteutettiin laadullisella menetelmällä haastattelemalla kuutta peruskoulun opettajaa pääkaupunkiseudulta, Keski-Suomesta ja Pohjois-Savosta. Tutkimuksen analyysimenetelmänä oli aineistolähtöinen sisällönanalyysi.

Tutkimuksen mukaan opettajat kokivat verkkokiusaamista asiattomien Wilma-viestien ja puhelinsoittojen välityksellä. Verkkokiusaaminen esiintyi henkisenä kiusaamisena ja sen muotoja olivat loukkaaminen, syyttely, opettajan ammattitaidon kyseenalaistaminen ja uhkailu. Pienen tutkimusjoukon ja opettajien subjektiivisten kokemusten tutkimisen myötä emme voi yleistää näitä tuloksia. Ilmiön esiintuonti ja tutkiminen voivat kuitenkin auttaa erityisesti uraansa aloittelevia opettajia.

Asiasanat: yhteistyön haasteet, verkkokiusaaminen, perusopetus, opettaja

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
2	OPETTAJA KIUSAAMISEN KOHTEENA	7
	2.1 Kiusaamisen määrittely	7
	2.2 Henkinen ja fyysinen kiusaaminen.....	9
	2.3 Sähköisten viestimien välityksellä tapahtuva kiusaaminen.....	11
	2.4 Kodin ja koulun välinen yhteistyö ja sen haasteet kiusaamisen alkuna	13
	2.4.1 Kodin ja koulun välinen yhteistyö ja yhteistyön muodot.....	13
	2.4.2 Sähköinen viestintä yhteydenpidossa.....	17
	2.4.3 Yhteistyön haasteet	18
	2.5 Kiusaamisen seuraukset opettajien työhyvinvointiin	22
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	26
	3.1 Tutkimuksen tehtävä ja tutkimuskysymykset	26
	3.2 Aineiston keruumenetelmä ja tutkimuksen eteneminen.....	26
	3.3 Aineiston analyysi	29
4	TULOKSET	31
	4.1 Opettajien kokemuksia kodin ja koulun välisen yhteistyön haasteista ja verkkokiusaamisesta	31
	4.1.1 Kodin ja koulun välisen yhteydenpidon haasteet.....	31
	4.1.2 Verkkokiusaamisen muodot ja välineet.....	33
	4.1.3 Verkkokiusaamisen lähtökohdat	37
	4.2 Opettajien kokemuksia verkkokiusaamisen seurauksista työhyvinvointiin ja ratkaisukeinoja työhyvinvoinnin tukemiseen	41
	4.2.1 Verkkokiusaamisen seuraukset opettajan työhyvinvointiin ...	41

4.2.2	Ratkaisukeinoja työhyvinvoinnin tukemiseen	43
7	POHDINTA.....	45
7.1	Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset.....	45
7.2	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	54
7.3	Tutkimuksen käytännön hyöty ja jatkotutkimushaasteet.....	56
	LÄHTEET	58
	LIITTEET.....	64

1 JOHDANTO

Yhteiskunnan muututtua myös opettajan asema ja siihen suhtautuminen on kokenut muutoksen (Kettunen 2007, 37). Mediassa on vuoden 2015 aikana ollut keskustelua ja uutisia kodin ja koulun välisen yhteistyön ongelmista ja opettajien kohtaamasta kiusaamisesta (esim. Helsingin Sanomat 22.11.2015, Yle uutiset 11.5.2015). Johnsonin (2008, 48) tutkimuksen mukaan 49,5 % opettajista oli kokenut kiusaamista vanhempien taholta tutkimusvuoden aikana.

Opettajien ammattiliiton OAJ:n (2013) työolobarometrin mukaan useampi kuin joka kymmenes vastavalmistunut opettaja päätyy muihin töihin. Tähän voi vaikuttavaa muun muassa oppilaiden ja huoltajien käytös sekä se, ettei yhteiskunta välttämättä puutu aina ongelmaan. Henkistä ja fyysistä väkivaltaa käyttävät sekä oppilaat että heidän huoltajansa (Hamarus 2012, 78).

Kodin ja koulun välinen yhteistyö on muuttunut viime vuosikymmenten aikana merkittävästi (Lahtinen 2011, 316). Ennen reissuvihko-käytäntö on ollut kouluissa yleinen yhteydenpitotapa. Oppilaalla on kulkenut mukanaan vihko kodin ja koulun välillä, johon opettaja ja vanhemmat ovat kirjoittaneet tiedotteita ja viestejä. (Kinnunen ym. 2008, 7.) Nykyään yhteydenpito on muuttunut enemmän sähköisten viestintävälineiden suuntaan, mikä on muuttanut yhteydenpidon luonnetta (Karhuniemi 2013, 123; Hakalehto-Wainio 2012, 123). Sähköisten viestimien avulla on helppo ottaa yhteyttä, mutta helpon viestittelyn myötä asiattomat viestit ovat lisääntyneet (Hakalehto-Wainio 2012, 123). Sähköisillä viestimillä tapahtuva yhteydenpito voi olla päivittäistä, ja siksi on luonnollista, että ongelmia esiintyy usein (Inkinen 2008, 86).

Sähköiset viestimet toimivat tänä päivänä häirinnän välineinä. Ne mahdollistavat opettajan alatyylisen arvostelun ja ammattitaidon kyseenalaistamisen missä ja milloin tahansa. (Hamarus 2012, 79; Ijäs 2013b, 184.) Tällaista sähköisten viestimien välityksellä tapahtuvaa kiusantekoa kutsutaan verkko-kiusaamiseksi. Verkkokiusaaminen voi olla joko suoraa tai epäsuoraa kiusaamista, jossa viestintäteknologian avulla pilkataan, loukataan, häiritään, pelotellaan tai uhkaillaan kiusan kohdetta. (Raskauskas & Stolz 2007, 2.) OAJ:n (2010)

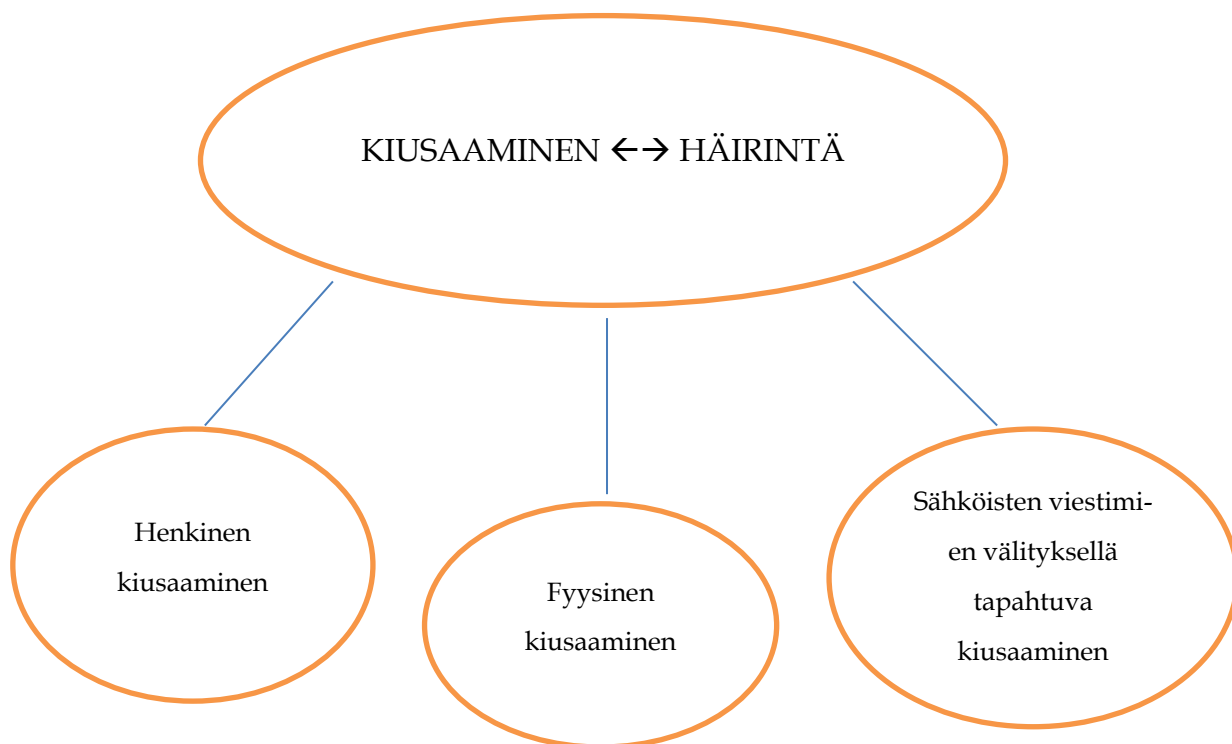
teettämän tutkimuksen mukaan 13 prosenttia opettajista on kokenut häirintää sähköisten viestimien kautta. Häirintä tapahtui sähköpostin, kännykän tai sosiaalisen median kautta, ja sitä esiintyi nimittelystä tappouhkauksiin. Opettajat joutuvatkin yhä useammin erilaisten kunnianloukkaus- ja häirintärikosten kohteeksi joko työpaikoilla tai opettajan toimen vuoksi. Johnsonin (2008, 60) tutkimuksen mukaan 24,7 % kiusaamisesta tapahtuu Internetissä.

Pro gradu- tutkielmamme käsittelee opettajien kokemaa verkkokiusaamista vanhempien taholta. Tutkimuksemme tarkoituksena on selvittää, millaista verkkokiusaamista opettajat ovat kohdanneet ja mistä opettajat arvelevat verkkokiusaamisen saavan alkunsa. Lähdimme tutkimaan aihetta peruskoulun opettajien näkökulmasta. Koimme aiheen tutkimisen erittäin mielenkiintoiseksi, sillä se on hyvin ajankohtainen ja mediassa on ollut viime vuosina paljon esillä opettajien kokema häirintä. NykYTEknologia on mahdollistanut aiempaa monipuolisemman yhteydenpidon kodin ja koulun välille, mutta myös tuonut mukanaan uusia haasteita. Sähköisten viestimien kautta tapahtuvaa kiusaamista ei ole tutkittu erityisemmin tästä näkökulmasta, joten koimme tärkeäksi tutkia aihetta tarkemmin. Tutkimuksia on tehty jonkin verran eri näkökulmista, esimerkiksi Shariff (2008) on tutkinut verkkokiusaamista koulussa, luokkahuoneessa ja kotona, Raskauskas & Stolz (2007) verkkokiusaamista nuorten välillä ja Kivivuori ja Salmi (2009) opettajiin kohdistuvaa väkivaltaa yleisesti. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on auttaa opettajia, erityisesti valmistumisen kynnyksellä olevia, tunnistamaan kodin ja koulun välisen yhteistyön haasteita sekä verkkokiusaamista ilmiönä.

2 OPETTAJA KIUSAAMISEN KOHTEENA

2.1 Kiusaamisen määrittely

Määrittelemme tässä tutkimuksessamme rinnakkaiskäsitteiksi häirinnän ja kiusaamisen. Niiden alakäsitteinä esiintyvät henkinen ja fyysinen kiusaaminen sekä sähköisten viestimien välityksellä tapahtuva kiusaaminen (Kuvio 1).

Kuvio 1. Kiusaamisen määrittely

Työturvallisuuslain mukaan häirintä määritellään työpaikalla tapahtuvaksi huonoksi kohteluksi. Se voi ilmetä sellaisena kohteluna, josta voi olla vaaraa tai haittaa terveydelle. (Työsuojeluhallinto.) Työturvallisuuslaissa sanotaan seuraavaa "Häirintä on esimerkiksi sanoin, toimin tai asentein ilmenevää loukkaavaa käyttäytymistä, joka jatkuvana tai säännöllisenä aiheuttaa haittaa tai vaaraa kohteen terveydelle; epäasiallinen kohtelu voi taas olla henkilön työsuorituksen

jatkuvaa ja perusteetonta arvostelua, mustamaalaamista tai työyhteisöstä eristämistä.” (Saarikoski 2006, 122; TTK, Epäasiallinen kohtelu ja häirintä.)

Kauppi ja Pörhölä (2010, 132) määrittelevät kiusaamisen kolmen kriteerin avulla:

- 1) kiusaaminen on aggressiivista käyttäytymistä toista osapuolta kohtaan tai tarkoituksellista toisen osapuolen loukkaamista ja vahingoittamista
- 2) kiusaamista ilmenee toistuvasti pidemmän ajanjakson kuluessa
- 3) kiusaavan ja kiusatun osapuolen välillä vallitsee sellainen vallan epätasapaino, ettei kiusattu osapuoli pysty puolustautumaan.

Kiusaamisella tarkoitetaan sellaista tilannetta, jossa joudutaan toistuvasti ja pitkäksi aikaa kielteisen, loukkaavan tai alistavan käytöksen kohteeksi (TTK, Työyhteisö; Hamarus 2012, 22). Tällaista käytöstä on esimerkiksi ilmeiden, eleiden, puheiden ja tekojen kautta loukkaava toiminta. Kiusaaminen voi olla hienovaraista, kuten olankohautukset, hymähtelyt tai puhumattomuus. Se voi ilmetä myös sanallisina loukkauksina, kuten mustamaalaamisena, selän takana puhumisena ja mielenterveyden kyseenalaistamisena. Kiusattu kokee olevansa avuton ja puolustuskyvytön kielteisen kohtelun vuoksi (TTK, Työyhteisö). Kiusattu ei ole tasavertainen puolustautumaan kiusaajaa vastaan valtaepätasapainon vuoksi (Hamarus 2012, 22–23).

Työelämän arkipäivään liittyviä ongelmia voivat olla tiedon panttaus, ikävä juoruilu, epäasiallinen käytös, häirintä, kiusaaminen, väkivallan uhka ja väkivaltatilanteet. Erilaiset ratkaisemattomat konfliktit voivat muuttua kiusaamisprosesseiksi. Kiusaamisen kokeminen on yksilöllistä. (TTK, Työyhteisö.) Kiusaamisesta puhuttaessa korostetaan kiusatun näkökulmaa ja sitä, että hän kokee tulevansa kiusatuksi (Kess & Kähönen 2010, 17). Tässä tutkimuksessa painottuu haastateltavien subjektiivinen kokemus kiusaamisesta.

Vuonna 2008 toteutetun Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimusopettajiin kohdistuvasta häirinnästä ja väkivallasta osoitti, että häirintä ja väkivalta ovat yleistä koulussa. Kyselyyn vastasi 1496 suomenkielistä yläkoulun opettajaa 69 eri koulusta eri puolilta Suomea. Vastaajista 69 % oli naisia ja 31 % miehiä. Vastaajien joukossa oli eri-ikäisiä opettajia. Tutkimuksessa opettajat

ilmoittivat koko uransa aikana sekä viimeisen lukuvuoden tapahtuneet tapaukset. Vuosien 2007–2008 aikana 45 % opettajista oli kokenut loukkaavaa käytöstä oppilaiden taholta. Tutkimuksen mukaan joka kymmenes opettaja oli joutunut häirinnän kohteeksi oppilaiden huoltajien taholta. (Kivivuori & Salmi 2009, 1.)

2.2 Henkinen ja fyysinen kiusaaminen

Kiusaaminen voidaan jakaa henkiseen ja fyysiseen kiusaamiseen ja se voi ilmetä joko suorana tai epäsuorana toimintana (Hamarus 2012, 38). Lahden (1999, 52) mukaan henkinen väkivalta määritellään seuraavasti: "Henkinen kiusaaminen on toistuvaa, säännöllistä ja pitkään jatkuvaa kiusaamista, sortamista ja epäoikeudenmukaista kohtelua. Kiusaamisella on aina kielteisiä seurauksia sen kohteelle, ja uhri on usein puolustuskyvytön. Kun leikinomainen kiusoittelu jatkuessaan etenee vakavammaksi häirinnäksi tai painostukseksi, niin että kohde tuntee itsensä uhriksi ja jossain määrin puolustuskyvyttömäksi, on kyse henkisestä kiusaamisesta."

Henkinen kiusaaminen määritellään kielteiseksi systemaattiseksi vuorovaikutukseksi, joka kohdistuu samaan henkilöön pitkään ja toistuvasti. Tunnuspiirteitä tällaiselle kiusaamiselle ovat toiminnan pitkäaikaisuus, jatkuvuus, toistuvuus ja vakavuus. (Lahti 1999, 52.) Henkinen kiusaaminen pyritään usein naamioimaan asialliseksi toiminnaksi, henkilön työn tai työ- ja arvostelukyvyn järkeväksi ja perustelluksi arvostelemiseksi (Saarikoski 2006, 107).

Henkinen kiusaaminen voi tapahtua suorana ja epäsuorana kiusaamisena. Suoraa henkistä kiusaamista voi olla esimerkiksi haukkuminen, nimittely, uhkailu tai kiristäminen. Se voi tapahtua myös epäsuorana kiusaamisena esimerkiksi pahan puhumisena takanapäin, perättömien juorujen levittämisenä, epäsuorana vihjailuna, monimerkityksellisinä viesteinä, äänen käytössä uhkaavina tai pilkallisina vivahteina tai monitulkintaisilla ilmeillä, eleillä ja katseilla. (Hamarus 2012, 38.) Sanallinen loukkaaminen voi tapahtua kahden kesken ilman yleisöä (Kess & Kähkönen 2010, 28).

Kaupin & Pörhölän (2010, 133, 141) toteuttaman tutkimuksen mukaan tyypillisimpiä suoran kiusaamisen muotoja olivat hävyttömät ja asiattomat kommentit, pilkkaaminen ja naureskelu, haukkuminen, nimittely sekä loukkaava elehdintä. Yleisimpiä epäsuoran kiusaamisen muotoja olivat kieltäytyminen yhteistyöstä ja työrauhan häirintä. Opettajat kokivat, että heihin käytetään paljon epäsuoria kiusaamisen keinoja. Salmen ja Kivivuoren (2009, 2) kirjoitus paljasti, että 66 % yläkoulun opettajista on kokenut loukkaavaa käytöstä. Loukkaavaa käytöstä olivat muun muassa pilkkaaminen, nimittely, hävyttömät tai asiattomat kommentit, karkea kielenkäyttö, nenäkykyys ja yhteistyöstä kieltäytyminen. Loukkaava käytös voi ilmetä suorana tai epäsuorana kiusaamisena. (Kauppi & Pörhölä 2009, 50.)

Fyysinen kiusaaminen on suoraa kiusaamista ja se voi tapahtua lyömällä, potkimalla, tönimällä, raapimalla, nipistelemällä, tökkimällä, hiuksista repimällä, sulkemalla johonkin tilaan, tavaroita viemällä ja tuhoamisella (Hamarus 2012, 38). Fyysisessä kiusaamisessa puututaan toisen henkilön fyysiseen koskemattomuuteen (Kess & Kähkönen 2010, 29). Yksi fyysisen kiusaamisen muodoista voi olla väkivallalla pelottelu (Lahti 1999, 68). Tutkimusten mukaan opettajat voivat pelätä oppilaiden vanhempia, sillä he voivat uhkailla opettajia fyysisellä väkivallalla tai käyttää sitä. Jos vanhemmat ovat esimerkiksi väkivaltaisista omaa lastaan kohtaan, he saattavat kohdistaa väkivaltaa tai sillä uhkailua myös ulkopuolisiin tahoihin. (Hamarus 2012, 78.) Salmen ja Kivivuoren (2009, 6) tutkimuksen mukaan opettajat kokevat fyysistä kiusaamista harvemmin kuin henkistä. Tutkimuksessa ilmeni, että noin yksi kymmenestä opettajasta oli joutunut fyysisen kiusaamisen kohteeksi ainakin kerran opettajauransa aikana. Huoltajien taholta ilmenevä fyysinen kiusaaminen on kuitenkin harvinaista.

Saarikosken (2006, 126) mukaan kiusaaminen tapahtuu väkivallan tekona uhria kohtaan. Väkivalta määritellään uhrin pakottamiseksi. Rikoslain mukaan siitä voidaan tuomita, jos on oikeudettomasti väkivallalla tai uhkauksella pakotanut toisen tekemään, sietämään tai tekemättä jättämään jotain. (Saarikoski 2006, 126.) Väkivalta voi ilmetä joko suorana fyysisenä tai verbaalisena väkivallan tekona tai vihamielisinä asenteina opettajaa kohtaan. Se voi ilmetä myös

koulun omaisuuden tuhoamisena. Usein väkivalta ilmenee erilaisina opetuksen sabotointina. (Keskinen 2006, 122.)

Työympäristössä tapahtuvaa väkivaltaa on pyritty ehkäisemään ja siihen on puututtu erilaisilla lainsäädöksillä: ”Työturvallisuuslaki lähtee siitä, että väkivalta työssä pyritään estämään ennakolta. Työnantaja suunnittelee, valitsee, mitoittaa ja toteuttaa työolosuhteiden parantamiseksi tarvittavat toimenpiteet siten, että vaara- ja haittatekijöiden syntyminen estetään ja olemassa olevat vaara- ja haittatekijät poistetaan.” (Työturvallisuuslaki väkivallasta, 2 luku, 8§.)

2.3 Sähköisten viestimien välityksellä tapahtuva kiusaaminen

Sähköiset viestimet tarjoavat uuden keinon kiusaamisen toteuttamiseen. Kiusaamista tapahtuu siellä, missä ihmiset ovat toistensa kanssa vuorovaikutuksessa. Internetissä ihmiset voivat olla toistensa kanssa tekemisissä mihin vuorokauden aikaan tahansa. (Hamarus 2012, 39.)

Tällaista sähköisten viestimien välityksellä tapahtuvaa kiusaamista kutsutaan termeillä verkkokiusaaminen, teknologiakiusaaminen tai sähköinen kiusaaminen, johon kuuluu sekä internetkiusaaminen että kännykkäkiusaaminen (Hamarus 2012, 39; Kauppi & Pörhölä 2009, 51). Käytämme tässä tutkimuksemme käsitettä verkkokiusaaminen. Verkkokiusaaminen voi olla joko suoraa tai epäsuoraa kiusaamista, jossa viestintäteknologian avulla pilkataan, loukataan, häiritään, pelotellaan tai uhkaillaan kiusan kohdetta. (Raskauskas & Stolz 2007, 2; Shariff 2008, 32–34). Siinä opettajat joutuvat kärsimään kiusanteosta myös työajan ulkopuolella ja julkisissa paikoissa. Kiusaajat kajoavat tässä opettajan yksityisyyteen. (Kauppi & Pörhölä 2009, 51, 54.)

Verkkokiusaaminen on helppoa, sillä se voi tapahtua vain yhdellä napin painalluksella (Hamarus 2012, 39). Toiminta on kasvotonta ja kiusaajan ei ole pakko esiintyä omalla nimellään, minkä takia Internet houkuttelee kiusaajia ja ahdistelijoita (Tuominen & Mustonen 2007, 140–141; Hamarus 2012, 39). Tämän vuoksi myös kielenkäyttö voi olla karkeampaa. Verkkokiusaamista voidaan toteuttaa sähköpostin, tekstiviestien, sosiaalisten yhteydenpitosivustojen, kuten

Facebookin ja Twitterin, chattien, blogien, kuvagallerioiden, Internetsivustojen ja haukkumataulujen kautta. (Li 2007, 1778–1779; Hamarus 2012, 39–40.) Verkkokiusaamisella on tyypillisiä ominaisuuksia. Se on usein anonyymia ja Internet-ympäristön vuoksi sillä voi olla ääretön kuulija- ja lukijakunta. Verkkokiusaaminen on myös pysyvää, sillä Internetiin tallentunutta materiaalia voi olla mahdoton poistaa kokonaan. (Shariff 2008, 32–34.) Internetissä ilkeäsävyiset kuvat ja viestit voivat levitä suurelle yleisölle ja ne voi olla hankala saada pois, koska levittäjän henkilöllisyyttä ei välttämättä tiedetä (Kauppi & Pörhölä 2009, 51, 54; Pörhölä & Kinney 2010, 85–86).

Verkkokiusaaminen voi olla esimerkiksi häirintää ja ahdistelua, väijymistä, imitointia, juonittelua, mustamaalaamista, eristämistä, jatkuvaa viestien lähettelyä, uhkailua, nimittelyä, naurunalaiseksi saattamista, valheellisten juorujen levittämistä sekä kuvien lähettelyä. (Shariff 2008, 32–34; Hamarus 2012, 39–40). Erityisesti sanallista loukkaamista, muun muassa haukkumista, mustamaalaamista ja juoruilua tapahtuu sähköisten viestimien välityksellä (Kess & Kähkönen 2010, 28). Tavoitteena verkkokiusaamiselle voi olla luoda toiselle tietynlainen maine, käyttää kiusaamista oman valtansa ja asemansa vahvistamiseen sekä pelottelu. (Hamarus 2012, 39–40.)

Verkkokiusaaminen voi tapahtua joko puhumalla esimerkiksi puheluiden välityksellä tai kirjoittamalla viestejä. Kirjoitettuja viestejä on helpompi tallentaa kuin verbaalista kiusaa. Kirjoitetut viestit tallentuvat Internetiin pysyvästi, ja ne ovat useamman ihmisen nähtävissä kuin puhuttu kiusanteko. Verkkokiusaaminen on tuonut aikuiselle helpon tavan ilmaista omaa vihaa, turhautumista ja uupumusta. Sen avulla voidaan helposti uhkailla tai käyttää hyväkseen myös toisen mainetta, esimerkiksi lähettämällä toisen nimissä viestejä tai kommentteja. (Shariff 2008, 32.)

Tutkimusten mukaan joka kymmenes opettaja joutuu usein vanhempien sanallisen väkivallan kohteeksi. Syynä voi olla esimerkiksi opettajan tekemä lastensuojeluilmoitus tai vanhempien omalle lapselleen vaatima erikoiskohtelu. Vanhemmat saattavat lähettää loukkaavia viestejä opettajan sähköpostiin ja kännykkään. Sosiaalisessa mediassa vanhemmat voivat haukkua opettajan työ-

tä, ulkonäköä tai sukupuolta. (Hamarus 2012, 78–79.) Johnsonin (2008, 48) tutkimuksen mukaan 49,5 % opettajista oli kokenut vanhempien taholta kiusaamista sähköisten viestimien kautta tutkimusvuoden aikana. Vanhempien taholta kiusaaminen ilmenee usein kyseenalaistamisena, mustamaalaamisena ja syyttelynä opettajaa kohtaan (Kauppi & Pörhölä 2009, 51, 54). Salmen ja Kivi-vuoren (2009, 4) tutkimuksessa 14 % opettajista oli kokenut uhkailua oikeudellisilla toimenpiteillä vanhempien taholta. Vaikeimmissa tapauksissa opettajat voivat saada tappouhkauksia (Hamarus 2012, 79).

OAJ:n (2010) teettämän tutkimuksen mukaan 13 prosenttia opettajista on kokenut häirintää sähköisten viestimien kautta. Häirintä tapahtui sähköpostin, kännykän tai sosiaalisen median kautta ja sitä esiintyi nimittelystä tappouhkauksiin. Opettajat joutuvat yhä useammin erilaisten kunnianloukkaus- ja häirintärikosten kohteeksi joko työpaikoilla tai opettajan toimen vuoksi. (Lahtinen & Haanpää 2013, 51.) Johnsonin (2008, 60) tutkimuksen mukaan 24,7 % kiusaamisesta on tapahtunut Internetissä. OAJ:n ja Johnsonin toteuttamien tutkimusten välillä on nähtävillä huomattava prosentuaalinen ero. Tutkimusten väliset prosenttierot voivat johtua siitä, että OAJ on toteuttanut tutkimuksensa Suomessa ja Johnsonin tutkimus on toteutettu kansainvälisellä tasolla.

Seuraavassa kappaleessa kerromme ensin, millaista kodin ja koulun välinen yhteistyö on ja millaisia yhteistyön muotoja on olemassa. Tämän jälkeen esittelemme, millaisia ongelmia ja haasteita kodin ja koulun väliseen yhteistyöhön liittyy. Kodin ja koulun välisen yhteistyön takkuillessa voi seurata ongelmia. Nämä ongelmat ja haasteet voivat vaikuttaa opettajien kokemaan kiusaamiseen vanhempien taholta.

2.4 Kodin ja koulun välinen yhteistyö ja sen haasteet kiusaamisen alkuna

2.4.1 Kodin ja koulun välinen yhteistyö ja yhteistyön muodot

Kodin ja koulun välinen yhteistyö muodostuu useista eri tekijöistä. Opettajan toimintaa ohjaavat koululainsäädäntö, opetussuunnitelma ja koulun toiminta-

kulttuuri. (Ijäs 2013, 212.) Perusopetuslaki määrää, että opetuksen tulee tapahtua yhteistyössä kotien kanssa (Perusopetuslaki 628/1998, 3§). Yhteistyön ajatellaan olevan molemminpuolista, tasavertaista ja yhteisiin päämääriin pyrkivää työtä (Rajala 2008, 55). Opettajalle yhteistyö on yksi työn osa-alueista ja velvollisuuksista. Opettaja on vastuussa yhteistyön aloittamisesta, mutta yhteistyön edellytyksenä on kaksisuuntainen vuorovaikutus. Vanhemmille yhteistyö on vapaaehtoista. (Ijäs 2013, 212.) Opettajan tulee aktiivisesti luoda vanhemmille osallistumismahdollisuuksia yhteistyöhön sekä hakea heiltä tukea omalle työlleen (Hakalehto-Wainio 2012, 117). Vanhempia tulee rohkaista ja kutsua heidät mukaan aktiivisiksi jäseniksi kouluyhteisöön (Johnson 2008, 1). Koulun täytyy tukea opettajia positiivisessa asenteessa, sitoutuneisuudessa, sensitiivisyydessä ja taidoissa, jotka ovat tarpeellisia onnistuneeseen yhteistyöhön vanhempien kanssa (Beveridge 2005, 77).

Kodin ja koulun yhteistyötä voidaan tarkastella neljän tason kautta: oppilaskohtainen yhteistyö, luokkakohtainen yhteistyö, koulukohtainen yhteistyö ja kuntakohtainen yhteistyö (Lahtinen 2011, 316). Oppilaskohtainen yhteistyö keskittyy yhden oppilaan koulunkäyntiin liittyviin asioihin. Luokkakohtaisessa yhteistyössä opettaja, oppilaat ja vanhemmat toimivat yhdessä verkostona. Koulukohtaisessa yhteistyössä kiinnitetään huomiota koko koulun tason rakenteisiin ja kuntakohtaisessa yhteistyössä eri koulujen vanhempainyhdistykset organisoituvat yhteistyöhön kuntatasolla. Kuntakohtaiseen yhteistyöhön kuuluu myös opetussuunnitelman kehittäminen. (Hakalehto-Wainio 2012, 115.)

Kodin ja koulun välinen vuorovaikutussuhde mahdollistaa lapselle ehyen kasvuympäristön muodostumisen. Hyvä vuorovaikutussuhde avartaa vanhempien ja opettajien näkökulmia lapsen kehityksestä ja kasvatuksesta. Yhteistyön tulee perustua siihen, että molemmat osapuolet ajavat lapsen tarpeita. (Owen, Ware & Barfoot 2000, 413–414.) Avoin ja tehokas vuorovaikutussuhde vähentää väärinymmärryksiä ja erimielisyyksiä kodin ja koulun välillä (Johnson 2008, 1). Nykyään vanhemman ja opettajan välistä vuorovaikutussuhdetta kuvataan kasvatuskumppanuus-käsitteellä. Se tarkoittaa opettajan vastuullisuutta vanhempia kohtaan ja opettajan ja vanhempien tasavertaisuutta (Karila 2006,

92–93; Rantala 2012, 376.) Kasvatuskumppanuutta ohjaa neljä periaatetta: kuuleminen, kunnioitus, luottamus ja dialogia (Kaskela & Kekkonen 2011, 32). Kasvatuskumppanuus perustuu molemminpuoliseen kunnioitukseen, yhteisten tavoitteiden saavuttamiseen sekä säännölliseen yhteistyöhön. Vanhemmat otetaan osallisiksi koulun toimintakulttuuriin, sillä he ovat asiantuntijoita lapsen kasvussa ja kehityksessä. (Karila 2006, 92–93.) Vanhemmilla on paljon tietoa ja ratkaisuja siitä, miten lapsen koulunkäynti on parasta järjestää. Heillä on kokemustietoa lapsestaan eri ikävaiheissa ja tilanteissa. (Lämsä 2013, 200.) Kasvatuskumppanuudessa tuetaan oppilaan ikä- ja kehitysvaiheen kannalta ajankohtaista kasvuprosessia. (Launonen, Pohjola & Holma 2004, 103). Kun vanhempien ja opettajan yhteistyö toimii, oppilas voi ja menestyy paremmin koulussa (Beveridge 2005, 61; Johnson 2008, 1).

Launosen ym. (2004, 102) mukaan vanhempien ja opettajan välinen yhteistyö lähtee liikkeelle tutustumisesta, johon liittyy turvallisuus, kuulluksi tuleminen, osallisuus ja kohtaaminen. Tutustumisesta mennään kohti verkostoitumista, johon kuuluu keskustelu, tavoitteellisuus, toimintatavoista sopiminen ja osallisuuden tukeminen. Näiden etappien avulla pyritään kohti kasvatuskumppanuutta, johon kuuluvat yhteiset tavoitteet, toimintasuunnitelma, työnjako ja vastuu yhteistyöstä.

Kasvatuskumppanuuden kannalta olennaista ovat näkemykset kasvatuksesta, kasvatuksen arvopäämääristä, hyvän kasvatuksen menetelmistä, hyvästä lapsuudesta, vanhemmuudesta ja perheen tehtävistä. Vanhempien ja opettajien välillä voi joskus olla erilaisia näkemyksiä näistä asioista. (Karila 2006, 95.) Kasvatuksellisista ja oppimiseen liittyvistä asioista keskustellessa onkin tärkeää opettajan ja vanhempien välinen luottamus ja avoimuus näkemyseroista huolimatta (Kaskela & Kekkonen 2011, 32).

Kodin ja koulun yhteistyön muotoja ovat muun muassa vanhempainillat, erilaiset tiedotteet, vanhempainvartit, avoimien ovien päivät sekä vanhempainyhdistysten ja luokkatoimintakuntien toiminta (Karhuniemi 2013, 106–118). Kodin ja koulun välinen yhteistyö muodostuu suurimmaksi osaksi vanhempainilloista ja kotiin lähetettävistä tiedotteista (Metso 2004, 118). Huoltajien kanssa tulee kes-

kustella lasta koskevista asioista, kuten opetussuunnitelmasta, oppimisen tavoitteista, oppimisympäristöistä ja työtavoista, oppimisen tuesta ja oppilashuollosta, arvioinnista ja todistuksista, opiskeluun liittyvistä valinnoista ja lukuvuoden erilaisista tapahtumista. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 35).

Koulun vanhempainiltojen toimintakulttuuri on perinteisesti ollut sellainen, jossa opettaja kertoo esimerkiksi koulun opetussuunnitelmasta ja luokan toiminnasta. Vanhemmat istuvat pulpeteissa ja kuuntelevat opettajalta tulevaa informaatiota. Lopuksi opettaja tiedustelee, onko heillä jotain kysyttävää. (Lauonen ym. 2004, 91–92, 94.) Erilaisten tiedotteiden avulla välitetään informaatiota koulusta kotiin. Tiedotteissa kerrotaan koulunkäyntiin liittyvistä asioista, kuten työ- ja loma-ajoista, koulun henkilökunnasta, tulevista tapahtumista sekä oppilaan koulumenestyksestä ja poissaoloista. Vanhemmat toimivat tiedon vastaanottajina. (Metso 2004, 118.) Yhtenä tiedonvaihdon muotona opettajat käyttävät vanhempainvarttia. Se on opettajan, huoltajan ja oppilaan välinen keskustelu, jossa jaetaan ajatuksia ja keskustellaan lapsesta ja hänen koulunkäynnistään. Ensisijainen tavoite on tukea oppilaan kasvua, oppimista ja koulunkäyntiä. (Karhuniemi 2013, 115.)

Kodin ja koulun väliseen yhteistyöhön kuuluu erilaiset avoimien ovien päivät. Koululla voidaan järjestää tapahtumia, joissa vanhemmat pääsevät seuraamaan tyypillistä koulupäivää tai pidetään yhteinen toimintapäivä. Tapahtumat järjestetään yleensä lauantaisin tai arki-iltaisina, jotta mahdollisimman monet vanhemmat pääsisivät paikalle. (Karhuniemi 2013, 111.)

Edellä mainitut yhteistyömuodot tapahtuvat pitkälti koulun toimesta. Vanhempainyhdistyksiä ja luokkatoimikuntia yhteistyötä lisäämään (Karhuniemi 2013, 113). Näiden tarkoituksena on lisätä yhteisvastuuta ja kasvattajuutta. Lisäksi vanhemmat ja oppilaat oppivat tuntemaan toisensa paremmin. (Kinnunen & Viitala 2008, 11.) Yhdistysten ja toimikuntien avulla vanhemmat pystyvät ottamaan kantaa koulua ja kasvatusta koskeviin asioihin. Vanhemmat voivat myös olla osallisina järjestämässä erilaisia tapahtumia, kuten retkiä ja leirikouluja. Tavoitteena on lisätä yhteisölli-

syyttä ja henkistä koulun hyvinvointia. (Karhuniemi 2013, 113.) Henkilökohtaisten ja ryhmätapaamisten lisäksi yhteistyötä toteutetaan tieto- ja viestintätekniologiaa apuna käyttäen (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 35). Tästä kerromme lisää seuraavassa kappaleessa.

2.4.2 Sähköinen viestintä yhteydenpidossa

Kodin ja koulun välinen yhteistyö on muuttunut viime vuosikymmenten aikana merkittävästi. Yhteistyön muutosta on vauhdittanut teknologian kehittyminen. (Lahtinen 2011, 316.) Uusin teknologia on mahdollistanut uuden ulottuvuuden niin tiedon tuottamiseen kuin ihmisten kommunikointiin. Suurin osa viestinnästä tapahtuu saman tien ja julkisesti. (Niemi 2012, 23.)

Ennen reissuvihko-käytäntö on ollut kouluissa yleinen yhteydenpitotapa. Oppilaalla on kulkenut mukanaan vihko kodin ja koulun välillä, johon opettaja ja vanhemmat ovat kirjoittaneet tiedotteita ja viestejä. (Kinnunen ym. 2008, 7.) Nykyään yhteydenpito on muuttunut enemmän sähköisten viestintävälineiden suuntaan. Näin viestit menevät perille nopeammin ja varmemmin. (Karhuniemi 2013, 123.) Kodin ja koulun välinen yhteistyö voi olla päivittäistä sähköisten viestimien välityksellä (Inkinen 2008, 86). Opettaja käyttää työssään erilaisia sähköisiä välineitä yhteydenpidossa, joita ovat muun muassa Wilma, sähköposti ja puhelin (Karhuniemi 2013, 123–133).

Wilma on oppilashallintojärjestelmä, jota käyttävät opettajat ja vanhemmat. Sinne tallennetaan muun muassa lukuvuosisuunnitelmat, arvioinnit, oppilastiedot, tuntikäyttäytyminen ja poissaolot. Wilman kautta koulun henkilöstö ja huoltajat voivat lähettää toisilleen pikaviestejä ja huoltajat voivat kommunikoida myös keskenään. Huoltajat voivat seurata ja selvittää Wilmassa oppilaan poissaoloja. Wilmaan tallennetaan myös erilaisia tiedotteita esimerkiksi retkistä ja muista kertaluontoisista tapahtumista. (Lämsä 2013, 123–126; StarSoft.)

Wilma-järjestelmän lisäksi opettajat käyttävät kodin ja koulun väliseen yhteydenpitoon matkapuhelimia. Työnantaja ei välttämättä kustanna kännyköitä opettajille, vaan opettajat käyttävät omia matkapuhelimiaan työasioihin. Opettajalla ei kuitenkaan ole velvollisuutta antaa omaa numeroaan vanhempien tie-

toon, mutta omasta tahdosta hän voi luovuttaa sen vanhempien käyttöön. Tästä johtuen tekstiviestit ovat arkea kodin ja koulun välisessä yhteistyössä. Puhelut taas ovat hyvä viestintätapa silloin, jos asia on vakavampi eikä kasvokkain tapaaminen onnistu, mutta asiasta on hyvä keskustella. Näissä asioissa puhelin on parempi viestintäväline kun Wilma tai tekstiviestit. (Lämsä 2013, 127–128.)

Sähköpostia käytetään viestin lähettämiseen toiselle käyttäjälle tietokoneverkon välityksellä. Sähköinen posti muistuttaa paljon esimerkiksi reissuvihkon välityksellä laitettavia viestejä, mutta se on nopeammin perillä ja yksi viesti voidaan lähettää samalla usealle vastaanottajalle samalla kertaa. (Korpimies 1994, 1).

Perinteisten viestintävälineiden lisäksi koululla ja luokalla voi olla omia Internet-sivuja ja viestintää voidaan toteuttaa sosiaalisen median kautta. (Karahuniemi 2013, 123–133). Opettajan tiedottaessa kotiin tärkeistä asioista on hyvä käyttää useampaa eri välinettä viestin perille saamiseksi (Lämsä 2013, 129).

2.4.3 Yhteistyön haasteet

Sähköiset viestimet ovat muuttaneet yhteydenpidon luonnetta. Niiden avulla on helppo ottaa yhteyttä, mikä on useimmiten myönteistä, mutta helpon viestittelyn myötä asiattomat viestit ovat lisääntyneet. (Hakalehto-Wainio 2012, 123.) Yhteydenpito voi olla päivittäistä sähköisten viestimien välityksellä ja sen vuoksi on luonnollista, että ongelmia esiintyy usein. Ongelmat vanhempien kanssa voidaan jakaa kolmeen eri teemaan: koulukäsityseroihin, auktoriteettiongelmiin ja kasvatuksellisiin näkemyseroihin. (Inkinen 2008, 84–86.) Olemme jaotelleet tässä luvussa yhteistyön haasteet kodin ja koulun välillä Inkisen kolmijakoon pohjautuen.

Vanhemmat vertaavat tämän päivän koulukäytäntöjä omiin kokemuksiinsa. Omista kouluajoista on aikaa ja sen vuoksi monet asiat ovat muuttuneet. (Metso 2004, 101.) Vanhempien omat kielteiset koulukokemukset voivat vaikuttaa negatiivisesti yhteistyöhalukkuuteen (Nuutinen 2000, 185). Vanhempien kielteinen suhtautuminen kouluun voi vaikuttaa myös siihen, että oppilaat saavat negatiivisen asenteen koulua kohtaan (Johnson 2008, 1). Opettajat ovat ha-

vainneet, että koulussa esiin nousseet oppilaan vaikeudet ovat osittain lähtöisin kotoa. Vanhemmat ovat tästä hyvin tietoisia, mutta eivät myönnä tilannetta ja tällä taas on negatiivisia vaikutuksia vanhempien halukkuuteen kommunikoida ja tehdä yhteistyötä kodin ja koulun välillä. (Beveridge 2005, 163.)

Koulun toiminta perustuu julkisiin ja koulun käytännön toimintaan kiinnittyneisiin arvoihin (Hakalehto-Wainio 2012, 123). Koulussa arvot ovat kohdearvoja, jotka suuntautuvat konkreettisiin sisällöllisiin kohteisiin. Näitä ovat tiedot ja taidot, terveys, taide, teknologia, luonto tai tietyt toimintatavat. Oppiaineiden ja aihekokonaisuuksien opetussuunnitelmalliset sisällöt nähdään kohdearvoina, jotka on tärkeää välittää seuraavalle sukupolvelle. Arvot ovat lähellä normeja, joita koulussa ovat hyväksyttävä käyttäytyminen, järjestyssäännöt ja esimerkiksi opetussuunnitelman ja perusopetuslain määräykset. (Launonen & Pulkkinen 2004, 14,16.) Kaikkien kouluyhteisössä toimivien henkilöiden edellytetään sitoutuvan näihin arvoihin ja normeihin. Haasteeksi voi muodostua se, että vanhempien asenteet eroavat koulun pedagogisista normeista ja arvoista. Opettajalla ja vanhemmalla voi olla eri käsitys lapsen eduista, joka estää avoimen keskustelun. Kodin ja koulun välillä voi muodostua erimielisyyksiä esimerkiksi opetussuunnitelmasta, arvioinnista, toverisuhteista, kotitehtävistä tai opetustavoista. (Johnson 2008, 1.)

Yhtenä koulukäsityserojen haasteena voidaan nähdä se, etteivät vanhemmat kuulu koulun arkeen. Vanhemmat eivät näe mitä koulussa tapahtuu koulupäivien aikana ja yleensä he vierailivat koulussa erikseen kutsuttuina, muun muassa vanhempainvarteissa ja juhlatilaisuuksissa. (Metso 2004, 115–116.) Vanhemmat voivat kokea yhteistyön haasteelliseksi esimerkiksi koulussa käytettyjen pedagogisten käsitteiden ja ammattitermien vuoksi (Hakalehto-Wainio 2012, 118). Yhteydenpito alkaa usein vasta siinä vaiheessa, kun oppilaalla on ongelmia. Tällöin opettaja on yhteydessä vanhempiin oppilaan ongelmista, mutta myös vanhemmat ottavat yhteyttä opettajaan silloin, kun koulussa on sattunut jotain tai he ovat huolissaan lapsen koulunkäynnistä. Tällöin yhteydenpito on hyvin negatiivissävytteistä. (Metso 2004, 126–127.) Vanhemmat voivat käyttäytyä hyökkäävästi, jos koululta otetaan kotiin yhteyttä ongelmatilan-

teissa. Huoltajat ajattelevat sen helposti syytöksenä itseään kohtaan. (Lämsä 2013, 196.)

Haasteita voi syntyä myös auktoriteetissa. Auktoriteettiongelmat tulevat esille etenkin silloin, kun kyseessä on uusi opettaja. Vanhemmat yrittävät tuoda omaa auktoriteettiaan esille vetoamalla kokeneen kasvattajan asemaansa. Opettajalla ja vanhemmilla voi olla kasvatuksellisia näkemyseroja esimerkiksi nukkuunmenoaajoista ja erilaisten viihdykkeiden käytöstä, kuten television katse-
lusta. Kodin ja koulun väliset mielipide-erot lapsen kasvatuksen vastuusta voivat aiheuttaa ongelmia (Miller 2003, 72; Nuutinen 2000, 185). Haasteita ilmenee erityisesti nuorten vanhempien kanssa. (Inkinen 2008, 85–86).

Opettajan ja vanhempien välinen suhde ei ole täysin tasa-arvoinen, sillä opettajalla on virkaan liittyvä valta-asema ja vastuu suhteessa oppilaaseen (Hakalehto-Wainio 2012, 122). Opettajan ja vanhempien suhde määritellään usein epäsymmetriseksi. Opettaja analysoi oppilasta sekä neuvoa ja ohjaa vanhempia. Vanhemmat suhtautuvat tällaiseen eri tavoin. Opettajan asema on riippuvainen vanhempien suhtautumisesta opettajaan. (Keskinen 2006, 40.) Opettajan ja vanhempien tulisi löytää yhteistyölle vahva myönteinen perusvire ja sellaiset toimintatavat, jotka motivoivat toimimaan yhdessä. Ratkaisevaksi muodostuu se, koetaanko yhteistyö perheen ja opettajan arkea kannattelevana vai raskauttavana ilmiönä. (Launonen ym. 2004, 92.) Avoin kommunikaatio on tärkeässä roolissa erimielisyyksien ratkaisemisessa. Jos tilanteita ei saada ratkaistua, voivat vanhemmat ylittää rajan ja alkaa käyttäytyä häiritsevästi opettajaa kohtaan.

Ongelmia voi nousta esiin kasvatuksellisten näkemyserojen myötä. Väestön monikulttuuristuminen, väestön koulutustason paraneminen ja perherakenteessa tapahtuneet muutokset ohjaavat yhteistyölle uusia suuntia. Koulun täytyy huomioida monikulttuurisuuden yleistyessä huoltajien äidinkieli ja kulttuurien erilaiset tavat kommunikoida ja tehdä yhteistyötä. Koulutustason parantumisen myötä huoltajista on tullut aktiivisempia ja he esittävät vaatimuksia lapsen koulutuksen suhteen. Huoltajien on myös helpompi seurata lapsen koulunkäyntiä sähköisten viestimien, kuten kotisivujen ja sähköisten alustojen

kautta. Perherakenteet voivat aiheuttaa ongelmia huoltajuussuhteissa. (Lahtinen 2012, 316–317.) Rakenteet ovat muuttuneet ja perhemuotoja on nykyään monia erilaisia. Lapsilla voi olla kaksi kotia tai vanhempia kahdessa eri paikassa. Kahden huoltajan lisäksi lapsella voi olla isä- ja äitipuolia. Lisäksi vanhemmat voivat edustaa samaa sukupuolta. (Opetushallitus 2007, 25.) Tämän vuoksi koulun täytyy olla entistä tarkempi, kenellä on oikeus lapsen tietoihin (Lahtinen 2012, 316).

Opettaja voi kokea oppilaan vanhemmat ”hankalina” yhteistyökumppaneina, mikä johtaa siihen, että yhteistyö ja opetus voi kärsiä. ”Hankalilla” vanhemmilla tarkoitetaan huoltajia, jotka ovat koulun kanssa eri mieltä ”vähän kaikesta”, kuten koulun toiminnasta, lapsensa opetuksesta, koulukiusaamisesta sekä turvallisuudesta. (Hakalehto-Wainio 2012, 124.) Ongelmia voi tulla erityisesti silloin, kun vanhempien mielestä opettajan toimintatavat eivät sovi heidän lapselleen. Vanhemmat voivat kiusaamisen avulla asettaa paineita opettajalle saadakseen haluamansa. (Johnson 2008, 21, 22.)

Tällaiset ”hankalat” vanhemmat voidaan jakaa erilaisiin vanhempityyppeihin. Kaksi ääripäätä on Cantellin (2011, 171–251) mukaan yli-innokkaat ja kouluasioihin puuttuvat sekä välinpitämättömät ja passiiviset vanhemmat. Yli-innokkaat ja kouluasioihin puuttuvat vanhemmat haluavat olla mukana lapsen koulunkäynnissä kyselemällä, ehdottelemalla ja puuttumalla opettajan työhön. Lisäksi vanhemmat kyseenalaistavat opettajan ammattitaitoa. Vanhempien mukaan opettaja on vastuussa oppilaan suorituskyvystä ja koulumenestyksestä (Johnson 2008, 6).

Toinen ääripää on passiiviset vanhemmat, jotka eivät osallistu lapsen koulunkäyntiin millään tavoin. Heitä lapsen koulunkäynti ei kiinnosta lainkaan eivätkä he osallistu opettajan kanssa tehtävään yhteistyöhön. (Cantell 2011, 199–200.) Yleensä vanhemmat joiden lapsilla on ongelmia ja joille yhteistyö olisi hyödyllistä, jättäytyvät yhteistyön ulkopuolelle (Metso 2004, 125). Vanhemmat voivat myös ajatella, ettei ole heidän asiansa hoitaa kouluun liittyviä asioita ja koulu kuuluu lapsen vastuulle. Koulu voidaan kokea häiritseväksi heidän muulle elämälleen. (Cantell 2011, 205.)

Yhteistyötä voivat vaikeuttaa myös lastensa ongelmat kieltävät ja lapsiltaan liikaa vaativat vanhemmat. Vanhemmat eivät näe tai halua nähdä lapsen ongelmia koulussa. Tähän voi vaikuttaa muun muassa se, että lapsi käyttäytyy eri tavalla vanhempien seurassa. Lapsen huonosta käytöksestä syytetään joko opettajaa tai muita lapsia. Lapsiltaan liikaa vaativat vanhemmat haluavat, että lapsi tekee mahdollisimman monipuolisia ja haastavia tehtäviä sekä etenee keskimääräistä nopeammin. Vanhemmilla voi olla yliodotuksia lapsen taitotasosta. Jos lapsi tarvitsee ylimääräistä aikaa tai tukea oppimisessa, vanhemmilla voi olla vaikeuksia hyväksyä tätä. (Cantell 2011, 223–251.)

Nämä edellä mainitut kodin ja koulun välisen yhteistyön haasteet voivat vaikuttaa opettajien kokemaan verkkokiusaamiseen. Yhteistyön takkuillessa opettajan ja vanhempien välille voi syntyä niin vaikeita ristiriitoja, että vanhemmat alkavat kohdistamaan ongelmat kiusaamisen muodossa opettajaa kohtaan.

2.5 Kiusaamisen seuraukset opettajien työhyvinvointiin

Kiusaamisella on aina vakavia seurauksia. Epäasiallisen kohtelun ja kiusaaminen kohteeksi joutuminen vaikuttaa negatiivisesti työntekijän hyvinvointiin ja jaksamiseen. (Keskinen 2006, 121; Työterveyslaitos.) Kiusaaminen onkin yksi syy, miksi opettajat uupuvat helposti ja luopuvat työstään ensimmäisten työvuosien aikana. Henkinen kiusaaminen on uhrille vahingoittavaa, koska siitä ei jää näkyviä vaurioita. Juuri näkymättömyyden vuoksi sitä ei huomata niin helposti. (Saarikoski 2006, 121.) Henkinen kiusaaminen on iso syy sairauslomille ja varhaiseläkkeelle jäämisessä. Jatkuva kiusaaminen voi pahimmillaan ajaa uhrin tekemään itsemurhan. Sairaslomat, eläkkeet ja itsemurhat vaikuttavat koko yhteiskuntaan, sillä niistä kasaantuu huomattavia taloudellisia menetyksiä. (Lahti 1999, 70.)

Kiusaaminen voi aiheuttaa monia erilaisia ongelmia: stressiä, masennusta, itsetunnon heikkenemistä, fobiaa, itsesyytöksiä, ruoansulatushäiriöitä, päänsärkyä sekä lihasten ja luuston ongelmia. Nämä oireet voivat jatkua pitkään kiu-

saamisen tapahtumisen jälkeen, jolloin ne voivat vahingoittaa opettajaa. (Pörhölä & Kinney 2010, 68–69.) Kiusaaminen olisi tärkeää tuoda esille, sillä muuten se aiheuttaa helposti työssä loppuun palamista (Hamarus 2012, 79). Työpaikkaa kohtaan voi kehittyä pelkoa ja ahdistuneisuutta. Ongelmat voivat heijastua myös perheeseen ja taloudelliseen pärjäämiseen (Pörhölä & Kinney 2010, 68–69.)

OAJ:n (2013) toteuttaman työolobarometrin mukaan yli puolet opettajista kokee, että on erittäin tai melko usein liian paljon töitä. Opettajan työaika ei riitä työtehtäviin, ja he tekevät enemmän töitä, kun työaika antaa mahdollisuuden. 72 % opettajista koki työssään kiirettä ja 36 % koki itsensä usein poikkeuksellisen väsyneeksi. Opettajilla on voimakas ja jatkuva työstressi. Lämsän (2013, 199) mukaan erilaiset ongelmatilanteet vievät opettajalta aikaa ja energiaa. Opettaja voi tuntea itsensä voimattomaksi, kun ongelmatilanteen ratkaisukeinot tuntuvat tehottomilta.

Kiusaamisen seuraukset voivat vaikuttaa opettajan lisäksi myös muuhun kouluyhteisöön. Kiusaaminen voi aiheuttaa ongelmia koko koululle. (Kauppi & Pörhölä 2009, 49.) Opettajalla on oikeus työrauhaan ja tukemalla opettajan työtä vanhemmat tukevat samalla lapsensa oppimista. Opettaja voi myös kokea häpeää, ettei pysty hoitamaan omaa työtään. Kiusaamisesta tulee keskustella esimiehen kanssa, ja hänellä on velvollisuus puuttua siihen. Työterveyshuolto auttaa opettajaa selviytymään, ja jos kiusaaminen täyttää rikoslain tunnusmerkit, kyseessä on poliisiasia. (Hamarus 2012, 79.)

Työturvallisuuslaissa on määritelty, miten kiusaamista pitäisi pyrkiä estämään. Tarkoituksena on työntekijöiden työkyvyn turvaaminen ja ylläpito työympäristöä ja -olosuhteita parantamalla. Työturvallisuuslaki (738/2002) määrää että, työnantaja on tarpeellisilla toimenpiteillä velvollinen huolehtimaan työntekijöiden turvallisuudesta ja terveydestä työssä. Tässä tarkoituksessa työnantajan on otettava huomioon työhön, työolosuhteisiin ja muuhun työympäristöön samoin kuin työntekijöiden henkilökohtaisiin edellytyksiin liittyvät seikat (Tasala, 2003, 161). Verkkokiusaamisen hyvänä puolena pidetään sitä, että viestit voi tallentaa. Näin kiusatulle jää viestit todisteeksi ja asian voi viedä

eteenpäin. Myös palveluntarjoaja voi useimmissa tapauksissa selvittää kiusaajan henkilöllisyyden ja antaa esimerkiksi porttikiellon palveluun. (Tuominen & Mustonen 2007, 141.)

Kiusaamisella on suoria vaikutuksia opettajien kokemaan työhyvinvointiin. Työhyvinvoinnilla tarkoitetaan, että työ on turvallista, terveellistä ja mielekästä. Hyvinvointia lisäävät hyvä ja motivoiva johtaminen, työyhteisön ilmapiiri ja työntekijöiden ammattitaito. Työhyvinvointi vaikuttaa työssä jaksamiseen; kun se kasvaa, sairauspoissaolojen määrä vähenee ja sitoutuminen työhön parantuu. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2013, 10.)

Työhyvinvointi voidaan jakaa neljään eri osa-alueeseen: fyysiseen, henkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin sekä omaan työhön asennoitumiseen. Fyysinen hyvinvointi muodostuu fyysisestä ja psyykkisestä terveydestä. Henkinen hyvinvointi on ihmisen itsetuntemusta, hyvin sujuvaa arkea, omia tavoitteita ja odotuksia, vahvuuksien ja heikkouksien tuntemista sekä ihmisen voimavaroja. Henkiseen hyvinvointiin voidaan ajatella kuuluvaksi myös työn tekemisen imu ja elämän ja arjen tasapaino. Sosiaaliseen hyvinvointiin kuuluu suhde ja suhtautuminen muihin ihmisiin, esimerkiksi perheeseen, ystäviin, kollegoihin ja yhteistyöverkostoihin. Oma asennoituminen työhön pitää sisällään arjen hallinnan, ammatillisen osaamisen, ammattitaidon ylläpitämisen ja uuden oppimisen ja realistisuuden perustuvan asenteen. (Salovaara & Honkonen 2013, 18–19.)

Motivoivia voimavaratekijöitä opettajan työssä voivat olla palkitsevat oppilassuhteet, työn itsenäisyys ja vaikutusmahdollisuudet, esimieheltä ja rehtorilta tarvittaessa saatu tuki ja palaute, toimiva tiedonkulku sekä innovatiiviset, toimintaa arvioivat ja kehittävät työskentelytavat koulussa. Opettajien työhyvinvointia voidaan edistää huolehtimalla siitä, että työn panostukset ja vastineet ovat tasapainossa ja että työn vaatimukset ovat kohtuullisia (Hakanen 2006, 38.)

Opettajalle merkittävin jaksamisen ja kuormittumisen tekijä on oppilaan kanssa tapahtuva vuorovaikutus sekä sosiaalisesti että pedagogisesti haasteelliset ongelmatilanteet ja niiden ratkaisut. Haastava vuorovaikutustilanne ei itseltään selvästi kuormita opettajaa, vaan keskeistä on, miten opettaja tilanteessa

toimii. Vuorovaikutus on jaettu kolmeen eri osatekijään: 1) opettajan ja oppilaan väliseen, 2) opettajayhteisön sisäiseen ja 3) opettajan ja huoltajan väliseen vuorovaikutukseen. Nämä kolme osatekijää määrittävät sen, kokeeko opettaja vuorovaikutuksen eri tilanteissa kuormittumista lisääväksi vai työssä jaksamista tukevaksi. Tämä riippuu opettajan toimintastrategioista ja valmiudesta jäsentää omaa toimintaa. (Webb ym. 2004, 83–107.)

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

3.1 Tutkimuksen tehtävä ja tutkimuskysymykset

Tässä tutkimuksessamme tarkoituksena on selvittää opettajien kokemuksia verkkokiusaamisesta. Olemme lähteneet tutkimaan aihetta neljän tutkimuskysymyksen avulla:

1. Millaisia haasteita kodin ja koulun välisessä yhteistyössä ilmenee?
2. Millaisia kokemuksia opettajilla on verkkokiusaamisesta vanhempien taholta?
3. Mistä opettajat ajattelevat verkkokiusaaminen saaneen alkunsa?
4. Millaisia koettuja vaikutuksia verkkokiusaamisella on ollut opettajien työhyvinvointiin?

Näiden tutkimuskysymysten avulla lähdimme selvittämään opettajien kokemaa verkkokiusaamista vanhempien taholta.

3.2 Aineiston keruumenetelmä ja tutkimuksen eteneminen

Toteutimme tutkimuksemme kvalitatiivisella eli laadullisella menetelmällä. Tällaisissa tutkimuksissa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin. Tarkoituksena on kuvata jotain ilmiötä tai tapahtumaa, ymmärtämään tiettyä toimintaa tai antamaan teoreettisesti mielekäs tulkinta jollekin ilmiölle. Laadullisessa tutkimuksessa tärkeää on, että tutkimukseen osallistuvat henkilöt tietävät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon tai heillä on kokemusta asiasta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85.) Kvalitatiivinen tutkimus on luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedonhankintaa, jossa aineisto kootaan luonnollisissa tilanteissa. Tieto saadaan suoraan tutkittavilta heidän näkökulmansa ja äänensä esiin tuoden esimerkiksi haastatteleamalla, havainnoimalla, lomakkeilla ja testeillä. Tutkimuksen lähtökohtana ei ole teorian ja hypoteesien testaaminen vaan aineiston tarkastelu monipuolisesti ja yksityiskohtaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 164.)

Valitsimme aineistonkeruumenetelmäksi haastattelun, koska siinä ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 204). Haastattelu oli aineistonkeruun kannalta paras menetelmä, sillä tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset saatiin sen avulla parhaiten selvitettyä. Haastattelimme kuutta eri ala- ja yläkoulun opettajaa pääkaupunkiseudulta, Keski-Suomesta ja Pohjois-Savosta. Haastateltavat olivat iältään 28–48-vuotiaita, ja kaikki olivat päteviä opettajia. Ensimmäinen haastateltava oli 32-vuotias alakoulun erityisluokanopettaja pääkaupunkiseudulta. Toinen haastateltava oli 28-vuotias luokanopettaja pääkaupunkiseudulta. Kolmas haastateltavista oli 35-vuotias luokanopettaja Keski-Suomesta. Neljäs haastateltava oli 45-vuotias luokanopettaja Keski-Suomesta. Viides haastateltava oli 40-vuotias aineenopettaja Pohjois-Savosta. Kuudes haastateltava oli 38-vuotias aineenopettaja Pohjois-Savosta. Kaikilla haastateltavilla oli kokemusta ajasta ennen sähköisten viestimien yleistymistä. Haastattelut olivat kestoltaan noin puoli tuntia ja haastateltavilla oli mahdollisuus tutustua kysymyksiin etukäteen (Liite 1).

Ajattelimme ensin toteuttaa tutkimuksemme narratiivisella tutkimusotteella. Kerronnallisuus ja tarinallisuus vaikuttivat mielenkiintoisilta ja olisimme halunneet kokeilla niitä. Tutkimuksen arkaluontoisen aiheen vuoksi päädyimme kuitenkin tekemään haastattelun puolistrukturoituna teemahaastatteluna. Päätökseen vaikutti se, että ajattelimme saavamme haastatteluista enemmän irti, kun meillä oli valmiit teemat ja kysymykset. Narratiivisuuden kautta aiheen lähestyminen tuntui vaikealta. Opettajien olisi voinut olla vaikeaa kertoa arasta aiheesta ilman kysymyksiä. Annoimme opettajien kuitenkin puhua vapaasti aiheesta ja tarvittaessa kysymysten esittämisjärjestyksestä pystyttiin poikkeamaan. Lisäkysymyksiä esitettiin haastateltaville tarvittaessa.

Teemahaastattelussa edetään tiettyjen keskeisten valittujen teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten mukaan. Siinä korostetaan ihmisten tulkintoja asioista, heidän asioille antamiaan merkityksiä sekä merkitysten syntymistä vuorovaikutuksessa. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 48.) Kysymykset tehtiin valmiiksi, ne olivat kaikille samat ja ne esitettiin suunnilleen samassa järjestyk-

sessä (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Haastateltavalla on vapaus vastata omin sanoin kysymyksiin (Eskola & Suonranta 2008, 86). Haastateltavaksi valittiin opettajia, joilla on kokemusta ja tietoa tutkittavasta ilmiöstä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 74). Saimme haastateltavat kasaan pääasiassa sähköpostiviestin välityksellä (Liite 2), jonka lähetimme useille koulun rehtoreille ja he välittivät sen eteenpäin opettajilleen. Osa haastateltavista oli osallistunut kandidaatin tutkielmamme haastatteluun ja saimme heidät uudelleen haastateltavaksi. Muutama opettaja oli myös tuttu kouluista, joissa olimme olleet harjoitteluissa ja sijaisina. Haastattelun avulla pyritään saamaan mahdollisimman monipuolinen ja kattava aineisto ja lisäkysymysten esittäminen mahdollistaa vastausten syventämisen. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 35).

Haastattelukysymyksillä selvitimme yleisimpiä yhteydenpitovälineitä kodin ja koulun välisessä yhteistyössä, yhteistyön haasteita, millä tavalla ja millaiset vanhemmat verkkokiusaavat opettajaa sekä millaisia seurauksia verkkokiusaamisella on opettajan työhyvinvointiin (Liite 1). Ensimmäistä tutkimuskysymystä lähdimme selvittämään esittämällä kysymyksiä siitä, millaista yhteistyö on vanhempien kanssa, millaisia sähköisiä viestimiä yhteydenpidossa käytetään sekä millaisia haasteita yhteydenpidossa ilmenee. Selvensimme haastateltaville, mitä tarkoitamme sähköisillä viestimillä. Tässä tutkimuksessa määrittelemme Wilman, puhelimen, sähköpostin ja sosiaalisen median sähköisiksi viestimiksi.

Toista tutkimuskysymystä lähestyimme verkkokiusaamis-käsitteen kautta. Selvitimme haastateltaville, että määrittelemme verkkokiusaamisen sähköisten viestimien välityksellä tapahtuvaksi kiusaamiseksi. Kysyimme millaista verkkokiusaamista haastateltavat ovat kokeneet, mitä kautta verkkokiusaaminen on tapahtunut ja ovatko haastateltavat kokeneet muutoksia kiusaamisessa sähköisten viestimien yleistyttyä. Teoriataustassa kerromme siitä, miten sähköisten viestimien yleistyttyä asiattomat viestit ovat lisääntyneet. Viestien lähettäminen on nykyään helppoa ja nopeaa sähköisten viestimien kautta. Sähköinen viestintä ei ole aikaan tai paikkaan sidottua, ja yhdellä painalluksella viesti saadaan lähetettyä ja vastaanotettua.

Kolmatta tutkimuskysymystä selvitimme kysymällä haastateltavilta, mistä he arvelevat kiusaamisen saaneen alkunsa. Kysyimme esimerkiksi ovatko opettajat huomanneet tietyn tyyppisten vanhempien kiusaavan muita enemmän ja mihin kiusaaminen on kohdistunut. Teoriataustassa ja pohdinnassa olemme avanneet mahdollisia tyyppiesimerkkejä siitä, millaiset vanhemmat kiusaavat opettajia.

Neljättä tutkimuskysymystä lähestyimme kysymällä, miten verkko-kiusaaminen on vaikuttanut opettajien kokemaan työhyvinvointiin. Kysyimme haastateltavilta onko kiusaamisesta seurannut henkisiä tai fyysisiä oireita ja onko se vaikuttanut työntekoon. Lisäksi selvitimme ratkaisukeinoja opettajien työhyvinvoinnin edistämiseen. Teoriataustassa olemme tuoneet esille, mistä opettajien työhyvinvointi muodostuu.

3.3 Aineiston analyysi

Käytimme aineiston analysointimuotona sisällönanalyysia. Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Sen avulla voidaan analysoida dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti. Sisällönanalyysi sopii myös strukturoimattoman aineiston analyysiin, jolloin analyysimenetelmällä pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa kadottamatta sen sisältämää informaatiota. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91, 103, 108.)

Laadullisessa tutkimuksessa voidaan käyttää kolmea eri analyysimuotoa. Näitä ovat aineistolähtöinen-, teoriaohjaava- ja teorialähtöinen analyysi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 99.) Tässä tutkimuksessa olemme käyttäneet pääasiassa aineistolähtöistä analyysiä. Analyysistä löytyy myös piirteitä teoriaohjaavasta analyysistä, sillä muodostimme tutkimuskysymyksemme teorian pohjalta. Meille kertyi aineistoa litteroituna yhteensä 30 sivua. Aineistolähtöisessä analyysissä tutkimusaineistoista pyritään luomaan teoreettinen kokonaisuus, jossa aineiston analyysiyksiköt valitaan tutkimuksen tarkoituksen ja tehtävänasettelun mukaisesti. Analyysin ollessa aineistolähtöistä ei aikaisemmilla havainnoilla,

tiedoilla tai teorioilla tutkittavasta ilmiöstä pitäisi olla mitään tekemistä analyysin toteuttamisen tai lopputuloksen kanssa. Aineistolähtöistä analyysia voidaan nimittää myös induktiiviseksi päättelyksi, joka tarkoittaa etenemistä yksittäisistä ilmiöistä kohti yleisempää näkemystä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95.)

Toteutimme aineiston analysoinnin Milesin ja Hubermanin (1994) aineistolähtöisen sisällönanalyysimallin mukaisesti. Analyysi lähtee liikkeelle aineiston alkuperäisilmaisujen pelkistämistä tutkimusongelmiin peilaten. Pelkistämisessä eli redusoinnissa aukikirjoitetusta haastatteluaineistosta karsitaan tutkimukselle epäolennainen pois. Pelkistämisen jälkeen ryhmittelimme aineiston. Ryhmittelyssä eli klusteroinnissa aineistosta koodatut alkuperäisilmaukset käydään läpi tarkasti ja aineistosta etsitään samankaltaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Nämä käsitteet ryhmitellään ja nimetään luokan sisältöä kuvaavalla käsitteellä, joka voi olla esimerkiksi tutkittavan ilmiön ominaisuus, piirre tai käsitys. Klusteroinnin tarkoituksena on luoda pohja tutkimuksen perusrakenteelle sekä alustavia kuvauksia tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 101, 108–110; Liite 3.)

Seuraavaksi aineisto käsitteellistettiin eli abstrahoitettiin. Tämän tarkoituksena on käsitteellistää kielelliset ilmaukset teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin. Abstrahointia jatketaan yhdistelemällä luokituksia niin kauan kuin se on mahdollista. Tarkoituksena on muodostaa yläluokkien avulla pääluokka. Luokkien muodostaminen on analyysin kriittinen vaihe, sillä tutkija päättää tulkintansa mukaan, millä perusteella luokat muodostuvat. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 101, 111–112.) Tutkimuksessamme pääluokiksi muodostuivat kodin ja koulun välisen yhteistyön haasteet, verkkokiusaamisen yleisimmät muodot ja välineet, verkkokiusaamisen lähtökohdat, verkkokiusaamisen seuraukset työhyvinvointiin ja ratkaisukeinot työhyvinvoinnin tukemiseen. Pääluokkamme pohjautuivat teoriaan ja hyödynsimme haastattelurunkoa analyysin teossa. Avaamme tutkimustulokset näiden pääluokkien mukaisesti. (Liite 3.)

4 TULOKSET

4.1 Opettajien kokemuksia kodin ja koulun välisen yhteistyön haasteista ja verkkokiusaamisesta

4.1.1 Kodin ja koulun välisen yhteydenpidon haasteet

Tutkimustuloksissa esiin nousi erilaisia haasteita kodin ja koulun välisessä yhteydenpidossa. Näitä olivat erilaiset näkemykset ja arvot, erilaiset kasvatuksen päämäärät, opettajan työnkuva ja vastuu sekä moninaiset perheet.

Opettajien mielestä eniten haastetta kodin ja koulun väliseen yhteydenpitoon toivat erilaiset näkemykset ja arvot. Kotona ei välttämättä arvosteta niitä asioita, jotka koetaan koulussa tärkeiksi. Tämä ei tue kodin ja koulun välistä kasvatuskumppanuutta ja on haitaksi opettajan ja vanhemman väliselle yhteistyölle. Ristiriitoja tulee esimerkiksi siitä, että vanhemmat eivät aina ymmärrä opettajan ajattelevan lapsen parasta. Vanhemmat helposti kieltävät, jos opettajalle herää huoli lapsesta.

Yhen lapsen kotona kannustetaan tosi paljo urheiluun ja siinä menestymiseen. Sillä on aika usein läksyt tekemättä ja se sanoo et meni myöhään harkoissa ja et ei jaksanu enää niitte jälkee tehä. Oon koittanu olla vanhempiin yhteydessä et pitäis hoitaa myös kouluasiat, mut ne vaan sanoo et mä en voi tietää mikä on niiden lapselle parhaaks. (Laura)

Mulla on yks oppilas, joka käy koulussa sillo ku huvittaa. Oon yrittäny olla vanhempiin yhteyksissä, mut ne ei oikeestaa ees vastaa mun yhteydenottoihin. Ollaan sit monen opettajan kans useemman kerran tehty sossuun ilmotusta mut sekää ei oo auttanu. Vanhemmilta on tullu vaa sellaset terveiset et sinä et tälle kuule mitää voi. Eikä ne sille mitää kotiopetustakaa tarjoo. (Siiri)

Erilaisten näkemysten ja arvojen lisäksi ongelmia yhteistyöhön tuovat erilaiset kasvatuksen päämäärät. Opettajat ja vanhemmat eivät ole yhtä mieltä siitä, miten lasta tulisi kasvattaa. Opettajat toivat ilmi, että on haastavaa toteuttaa yhteistä kasvatusta kodin kanssa, jos kodin ja koulun säännöt eivät kohtaa.

Meillä koulussa on sääntönä et läksyt täytyy tehdä tai muuten niitä jää tekemään välkällä tai koulun jälkeen. Tän oppilaan vanhemmat kuitenkin on sitä mieltä, ettei niitä tarte aina tehdä jos ei jaksa ja mä en voi heidän lastaan pitää koulussa yli-aikaa. Tästä sitte vanhempien kanssa saa käydä kädenvääntöä et mikä on lapsen parhaaks. (Jarmo)

Tutkimukseen osallistuneet haastateltavat kokivat yhteistyön haasteeksi myös sen, etteivät vanhemmat aina ymmärtäneet opettajan työnkuvaa ja vastuuta. Vanhemmat eivät tajunneet, ettei opettajan työnkuvaan kuulu olla koko ajan tavoitettavissa, vaan opettajallakin on olemassa työaika, jonka kuluessa asiat täytyy selvittää. Epäselvyyttä syntyi myös siitä, mikä on opettajan työ- ja kasvatustehtävä ja mitkä asiat ovat opettajan vastuulla.

Vanhemmat luulee että vastaan Wilma-viesteihin mihin aikaan tahansa. Kerranki vanhempi oli laittanu viestiä kymmenen aikaa illalla, et monelta oppilaan pitkään huomenna olla koulussa ku oli poikkeuskoulupäivä. En ollu sit vastannu enää siihen aikaan ja oppilas ei tullu ajoissa kouluun. Vanhempi sit laitto vihasta viestiä aamulla ku kysyin, et onks oppilas kipee ku ei oo koulussa. Nii se vastas sit et se on mun vika, ku en ollu vastannu viestiin ja sen takia ne ei tienny mihi aikaa oppilas pitää laittaa kouluun. Wilmassa olin kyllä ilmottanu aikataulun jo viikkoo aiemmin. (Kaisa)

Kolme opettajaa kertoi kokeneensa olleensa liikaa vastuussa oppilaan koulumenestyksestä. Vanhempien mielestä opettajassa oli vikaa, jos oppilas ei menestynyt toivotulla tavalla koulussa. Esimerkiksi huonosta koemenestyksestä vanhemmat syyttivät opettajaa. Oppilaan oppiminen oli kokonaan opettajan vas-

tuulla, eivätkä vanhemmat nähneet kenessäkään muussa vikaa kuin opettajassa ja hänen opetustyyleissään.

Yksi opettaja mainitsi yhteistyön haasteeksi moninaiset perheet. Yhden oppilaan vanhemmat olivat eronneet riittävästi, mutta heillä oli lapsen yhteishuoltajuus. Kumpikaan osapuoli ei suostunut olemaan samassa tilassa samaan aikaan ja tämän vuoksi lasta koskevat palaverit olivat äärimmäisen hankalia järjestää. Toinen vanhempi vaati erillisiä palavereita opettajalta, mutta opettaja ei tähän suostunut.

Se laitto rehtorillekki asti viestiä et mun on järjestettävä erilliset palaverit, mut mun työaika ei korvaa ku yhen palaverin nii mä en sit suostunut tähä. No tämähä ei sit miellyttäny yhtään tätä vanhempaa. Loppujen lopuks vaa toinen tuli paikalle. (Ville)

Opettajat näkivät, että tällaiset moninaiset perherakenteet voivat jatkossa olla isompi ongelma yhteistyölle kodin ja koulun välillä. Nykypäivänä on niin monia erilaisia perherakenteita, mutta opettajan työmäärään ei ole laskettu yhdelle perheelle useampia aikoja.

Kodin ja koulun välisen yhteistyön haasteet voivat johtaa opettajan kokemaan verkkokiusaamiseen. Ristiriitatilanteet luovat kitkaa opettajien ja vanhempien välille, minkä vuoksi kiusaamista voi esiintyä. Seuraavassa kappaleessa käsittelemme aihetta tarkemmin.

4.1.2 Verkkokiusaamisen muodot ja välineet

Tutkimuksessamme määrittelimme verkkokiusaamisen sähköisten viestimien välityksellä tapahtuvaksi kiusaamiseksi. Tässä tutkimuksessa verkkokiusaamisen muodoiksi nousi loukkaaminen, syyttely, opettajan ammattitaidon kyseenalaistaminen ja uhkailu. Tällaisia kiusaamisen muotoja voidaan kutsua henkiseksi kiusaamiseksi. Tutkimustulosten mukaan opettajat olivat kokeneet henkistä kiusaamista vanhempien taholta. Fyysistä kiusaamista koskevia kokemuksia ei haastatteluissa tullut esille.

Tutkimuksessa ilmeni, että verkkokiusaamista toteutetaan Wilman, puhelimen ja sähköpostin välityksellä. Wilman ja sähköpostin kautta lähetettiin asiattomia viestejä ja puhelimen kautta soiteltiin. Opettajat kokivat nämä asiatomat viestit ja soitot kiusaamiseksi, sillä ne tapahtuivat toistuvasti ja olivat tarkoituksellista kiusantekoa. Yleisimmäksi verkkokiusaamisen välineeksi nousivat Wilma-viestit, minkä kaikki haastateltavat toivat esille. Haastateltavat pohjivat, että Wilman kautta on helppoa ja nopeaa laittaa viestejä. Toiseksi yleisin verkkokiusaamisen muoto oli puhelinsoitot, joita neljä haastateltavista oli kokenut. Lisäksi kaksi haastateltavista oli saanut asiattomia viestejä sähköpostin kautta.

Kaikki haastateltavat opettajat kertoivat saaneensa vanhemmilta asiattomia viestejä Wilman kautta. Wilma-viesteillä kiusaaminen on ilmennyt enimmäkseen opettajien syyttelynä, loukkaamisena ja uhkailuna. Näitä viestejä opettajat ovat saaneet mihin vuorokauden aikaan tahansa ja viikonloppuisinkin. Lisäksi vanhemmat ovat myös olettaneet, että opettaja vastaa viesteihin kellon aikaan katsomatta.

Kyllähä sitä kuraa niskaan tulee erityisesti sen Wilman kautta. Sinne ne jotkut vanhemmat on lähettäny suutuspäissään äkästä viestiä mulle. Ja vielä ku niitä viestejä on tullu sellasii ihme aikoihin. (Ville)

Vanhemmat alko Wilmassa lähettää viestejä ja syytellä mua, kun niiden lapsi oli kertonu jotain tarinoita asioista joita ei oikeesti ollu ees tapahtunu. Ne veti heti omat johtopäätökset ja alko ilma mitää todisteita tai asian selvittelyä syyttelee mua. (Laura)

Näitä Wilma- viestejä alko tulla 2-3 aikaan yöllä mulle sekä rehtorille ja hän aikoi haastaa oikeuteen minut ja rehtorin siitä, miten me kohdellaan hänen lastaan koulussa ja hänellä on kuulema vankat perusteet. (Siiri)

Viestittelyn etuna nähtiin se, että viestit jäävät aina todisteeksi opettajalle kiusaamistapauksissa. Opettaja voi tarvittaessa näyttää niitä rehtorille tai muille tahoille, jos asia vaatii eteenpäin viemistä. Viestit toimivat todisteena opettajan kohdatessa epäasianmukaista kohtelua. Yksi haastateltavista kommentoi asiaa näin:

Vanhemmat ei aina aattele et kaikki mitä ne mulle kirjottaa jää aina todisteeks. Kerrankin yks kiisti kirjottaneensa sellasia asioita, mut sitten ku mä kerroin et mulla on kuule viestit todisteena nii äkkiä hiljeni. (Ville)

Oppilaiden vanhemmat ovat soitelleet opettajille työajan ulkopuolella. Opettajat kokivat puhelut häiritsevinä ja työnkuvaan kuulumattomina. Omaan puhelimeen tulleet yhteydenotot tuntuivat henkilökohtaisilta ja työ- ja vapaa-ajan raja muuttui häilyväksi niiden myötä. Puhelut ovat liittyneet vanhempien omiin ongelmiin ja kasvatukseen. (Anna)

Muutaman kerran on tullu soittoja vanhemmilta iltasin ja eikä ne soitot oo ees liittyny oppilaan koulunkäyntiin. Puheluissa ollaan enemmänki juteltu vanhemman omista ongelmista, kuten erosta ja jaksamisesta. (Anna)

Yh-äiti soitteli mulle ennen joka päivä ihan kaikenlaisissa asioissa esim. poika ei usko häntä jossain asiassa, vaikkapa kotiintuloajassa. Et ei tule kello kaheksan kotiin ku pitäs, nii voitko puhua tämän pojan kans, et tulis kaheksalta kotiin ku hän ei usko minua mut uskoo sinua. Et eihä se nyt mun vastuulla oo, ettei äiti saa pidettyä lasta kotona kurissa. Mä koin sen tosi häiritseväks, et se usein soitti mulle tällasista asioista ja ootti et mä hoidan asian. (Siiri)

Kaksi tutkimukseemme osallistuneista opettajista olivat kokeneet puhelimen välityksellä haukkumista, joka kohdistui opettajan persoonaan ja toimintaan.

Joskus yks äiti soitti vihasena jos olin Wilmaan jotai negatiivista sen lap-
sesta laittanu ja löi luuria korvaan, eli ei sanonu heippaa eikä mitään
muuta ja haukku siinä lopussa. (Anna)

Yks vanhempi soitti ja haukku mua epäpäteväks, ku olin vastavalmistu-
nu nuori opettaja. Sen mielestä vähä kaikessa, mitä tein nii oli aina jotai
moittimista. Sillä tais olla jo valmiiks asenneongelma mua kohtaan. (Jar-
mo)

Tutkimukseen osallistuneista kaksi oli kokenut kiusaamista sähköpostiviestien
välityksellä. Sähköpostin kautta lähetettiin solvaavia viestejä ja asiattomia ku-
via.

Yks vanhempi sähköpostin kautta lähetti joitaki solvaavia viestejä. (Kaisa)

Sähköpostiin on tullu jotai kuvia. Vanhempi on lähettäny oppilaasta ku-
via kotoota joissa se on tehny esim villasukat. Aluks se ei haitannu, mut
siitä niitä alko tulla useemman kerran. Et mulle tuli vähän sellanen tunne,
et vanhempi koitti lapsen puolesta kalastella parempia arvosanoja. Tuli
vähä sellane maku siitä, et lapsi ei oo ees näitä kovin oma-alotteisesti ko-
tona tehny. Yritin hienovaraisesti asiasta keskustella, mut vanhemmat aat-
teli sen nii etten mä jotenki arvostanu sitä mitä lapsi teki. (Laura)

Opettajat kuitenkin kokivat, että Wilman yleistytyä sähköpostiviestit on kor-
vattu Wilma-viesteillä.

Ennen tuli asiattomia viestejä sähköpostiin, nykyään ne vanhemmat on
siirtyny Wilmaan. (Ville)

Viesteillä on nii helppo kirjoitella kaikkee, mitä ei kasvotuste uskalleta sa-
noa. (Anna)

Kaikki tutkimukseemme osallistuneet opettajat nostivat esille sen, että kiusaa-
mista tapahtuu nykyään enemmän sähköisten viestimien yleistytyä. Sähköiset

viestimet ovat lisänneet asiattomien viestien ja yhteydenottojen määrää, sillä viestien lähettäminen on nykyään helpompaa kuin ennen sähköisten viestimien yleistymistä. Seuraavaksi kerromme opettajien kokemuksia siitä, mistä verkkokiusaaminen on mahdollisesti saanut alkunsa.

4.1.3 Verkkokiusaamisen lähtökohdat

Tutkimukseen osallistuneiden opettajien näkemysten mukaan verkkokiusaamisen taustalla olivat erilaiset kasvatuskäsitteet ja arvot, vanhempien ylennökyys ja liiallinen puuttuminen kouluasioihin sekä vanhempien omat ongelmat.

Tutkimustuloksissa tuli ilmi suurimmaksi kiusaamisen lähtökohdaksi erilaiset kasvatuskäsitteet ja ristiriidat siitä, mikä on lapselle parasta. Vanhemmat ajattelivat lapsen kasvatukseen ja oppimiseen liittyvistä asioista eri tavalla kuin opettaja. Vanhempien näkemykset siitä, mikä on lapselle parasta, eivät ole aina samassa linjassa opettajien kanssa. Näkemyserot aiheuttavat kitkaa opettajan ja vanhempien välille. Opettajien mukaan vanhemmat kokevat, että opettaja arvostelee heidän kasvatustaitojaan.

Oon ollu huolissani yhestä lapsesta, joka on aina tosi väsyneen olone koulussa. Oon sitte kysyny äitiltä mihin aikaan lapsi menee iltasin nukkumaan, nii se on sit sanonu et ei meillä oo mitää tiettyjä nukkumaanmenoajoja. Oon yrittäny sanoo et jotku nukkumaanmenoajat tulis olla, et sais vähintään sen kaheksan tuntia unta, muuten koulunkäynti kärsii. Äiti vetäs tästä sitte herneen nokkaasa ja rupes lähettelemää viestejä et oon sen kasvatustaitoihin puuttunu ja haukkunu huonoks äidiks. (Laura)

Tutkimuksessa neljä haastateltavista nosti esille tyypillisen esimerkin ristiriitatilanteesta, jossa kasvatuskäsitteet eivät kohtaa. Opettajat mainitsivat vanhempien kritisoineen opettajan teettämää läksymäärää. He olivat saaneet äkäisiä viestejä vanhemmilta asiaan liittyen. Vanhempien mukaan opettaja teettää kotona liikaa töitä ja heidän mielestään lasten ei ole pakko tehdä kaikkia koti-

tehtäviä kotona, koska niitä on annettu niin paljon. Vanhempien mielestä opettaja ei ymmärrä, mikä on lasten parhaaksi. Opettajat ovat kokeneet tämän häiritsevän heidän työtään, sillä vanhemmat eivät tue ja arvosta opettajan kasvatustyötä.

Yks mun oppilas voi tosi huonosti ja kerto mulle, et on yrittäny useemmin itsemurhaa. Kerran se sit tuli maanantaina tosi sekavan olosena kouluun ja kerto kotioloista ja noista itsemurhapuheista. Menin sit juttelee rehtorille ja se sano, et tästä pitää tehdä lastensuojeluilmoitus. Soitin kotiin äidille ja sanoin, että lapsi puhuu tämmöstä ja et mun on tehtävä lastensuojeluilmoitus, se on meiän virkavelvollisuus. Äiti ei tietenkään tästä tykänny ja sen mielestä mitää ongelma ei oo. Äiti ei ollu valmis ottamaa apua mistää suunnasta ja väitti et lapsi on vaa minu ja rehtori silmätikku. Sit se alko lähettää mulle vihasia viestejä keskellä yötäki, ku ei uskaltanu soittaa. (Siiri)

Kyseisessä esimerkkitapauksessa äiti aikoi haastaa opettajan ja rehtorin oikeuteen lastensuojeluilmoituksesta. Myös toinen haastateltava kertoi vanhemmas-ta, joka aikoi pilata opettajan uran nostamalla lehtijutun kokemastaan vääryydestä. Vanhempi koki, että opettaja toimi väärin antaessaan hänen lapselleen jälki-istunnon. Vanhempi oli lähetellyt useita vihasia viestejä, joissa uhkasi pilata opettajan maineen kirjoittamalla asiasta lehteen.

Haastateltavien mukaan yhtenä verkkokiusaamisen lähtökohtana nähtiin yli-innokkaat vanhemmat, jotka puuttuvat liikaa koulun asioihin. Tyypillisesti tällaiset vanhemmat halusivat olla perillä kaikesta, mitä koulupäivän aikana tapahtuu. Tutkimuksessa yksi haastateltavista koki yli-innokkuuden menevän yli rajojen. Haastateltavasta tuntui raskaalle vastailta vanhemman jatkuvaan kyselyyn epäolennaisista asioista.

Aina koulupäivän jälkeen tuli yheltä äitiltä viestiä Wilmassa, et mitenkä päivä on menny vaikka oltiin sovittu et ilmoitetaan vaan jos jotai erikoista tapahtuu. Sit se suutahti jos en vastannu sen viestii saman päivän aikana. (Kaisa)

Vanhemmat puuttuvat opettajan työhön myös kyseenalaistamalla ja syyttämällä. Tällaiset vanhemmat vaativat lapselleen parasta ja vastoinkäymisissä syyttelevät opettajaa ongelmista. Haastatteluaineiston mukaan opettajat kokivat vanhempien liiallisen puuttumisen kouluasioihin kiusaamisena. Opettajat kokivat, että vanhemmat arvostelivat heidän ammattitaitoa ja osaamista.

Yhellä lapsella oli usein kotitehtävät tekemättä ja mä aina ilmotin siitä sit kotiin. Sen vanhemmat sit syytteli usein mua siitä, et mä en oo merkinny lapselle tehtäviä tarpeeks selkeesti. Et se on mun vika, kun niiden lapsi ei viitti tehä läksyjä kotona. (Jarmo)

Kolme haastateltavista koki kiusaamisen saaneen alkunsa vanhempien omista ongelmista. Vanhemmat purkivat omaa pahaa oloaan ja väsymystään helposti opettajiin.

Se joka soitteli, nii sen oma epävarmuus vanhempana ja se on ollu aika väsyny tohon touhuun. (Ville)

Se oli sen äitin oma paha olo. Oma syyllisyys, et se pitää nakata jonku toisen niskaan. Varmasti hän on siinä ajatellu et minä olen huono opettaja, en tykkää hänen lapsestaan ja oon ottanu vaan silmätikuks. (Anna)

Tutkimuksen mukaan vanhemmat olettavat, että opettaja on käytössä kaikissa perhettä koskevissa asioissa. Yksi haastateltavista oli saanut iltaisin puheluita yhdeltä vanhemmalta. Puhelut eivät liittyneet millään tavalla lapsen koulunkäyntiin, vaan vanhempi kertoi enemmänkin omista ongelmistaan, kuten tuoreesta erostaan.

Kaksi tutkimukseen osallistuneista opettajista koki, että opettajan työnkuva ei ole kaikille vanhemmille selkeä. Vanhemmat ajattelivat, että opettaja on

tavoitettavissa aamusta iltaan. Opettajat kertoivat tunteneensa ahdistusta siitä, että vanhemmat soittelevat ja laittavat viestiä iltaisin.

Vanhemmat soitteli illat "meijän mussukka sitä ja tätä". Sellasta asiaa mitä ois pystynyt hoitamaan muutenki, varsinkin virka-ajalla. (Kaisa)

Yksi vanhempi syytti opettajaa huonoksi opettajaksi, koska ei ollut vastannut yhteydenottoon myöhempään illalla. Vanhemman mukaan oli opettajan vika, jos vanhempi ei ole perillä koulun asioista, koska opettaja ei vastaa vanhemman viesteihin tai soittoihin työajan ulkopuolella. Tutkimuksen mukaan osa vanhemmista saattoi suutahtaa opettajalle, jos hän ei vastannut yhteydenottoihin päivän aikana. Opettajista tuntui, että raja työ- ja vapaa-ajan välillä ei ole enää niin selkeä.

Haastateltavat pohtivat, että viestien välityksellä verkkokiusaaminen on helpompaa. Viestit tekevät yhteydenpidosta kasvotonta, jonka takia vanhemmat voivat kirjoittaa niihin sellaisia asioita, joita eivät kehtaisi sanoa kasvotusten. Lisäksi viestejä on helppoa ja nopeaa lähettää ilman sen syvällisempää ajattelua. Tämä on haastateltavien kokemusten mukaan myös osaltaan lisännyt opettajien kokemaa verkkokiusaamista.

On se nyt helpompi ja nimenomaan sellasessa asiattomassa muodossa. Ei tarvii kasvotusten kohdata nii helpompi sanoo sellasia asioita mitä ei päin naamaa kehdattais. (Jarmo)

Kyllä niiden viestien kautta nykyään tulee paljon enemmän, kun ennen oli vaan reppuvihko tai sitä piti soittaa tai tulla käymään. Nykyään on niin helppo äkkipikaisesti vaan kirjoittaa jotain ajattelematonta ja mihin vuorokauden aikaan vaa. (Siiri)

Kiusaamistapauksilla ei ole vaikutusta vain vanhemman ja opettajan väliseen suhteeseen, vaan se voi vaikuttaa myös opettajan ja oppilaan väliseen suhteeseen.

seen. Opettajat kertoivat, että sillä on väkisinkin vaikutusta molemmin puoleiseen suhtautumiseen opettajan ja oppilaan välillä. Opettaja on varpaillaan oppilaan suhteen ja oppilaalla voi olla kotoa tulevia negatiivisia asenteita opettajaa kohtaan. Tämä hankaloittaa opettajan työtä luokassa.

4.2 Opettajien kokemuksia verkkokiusaamisen seurauksista työhyvinvointiin ja ratkaisukeinoja työhyvinvoinnin tukemiseen

4.2.1 Verkkokiusaamisen seuraukset opettajan työhyvinvointiin

Tutkimustuloksena ilmeni, että verkkokiusaamisen seuraukset näkyvät väsymyksenä ja uupumuksena opettajien työhyvinvoinnissa. Opettajat kokivat työmäärän lisääntyneen verkkokiusaamisen vuoksi.

Kyllähä mä aika väsyny oon noihi vanhempien negatiivisiin yhteydenottoihin. Tuntuu et näiden kohdalla joka asiasta tulee sanomista. (Ville)

Pitkään jatkuneet asiat niinku esim. se lastensuojeluilmoitushomma, nii se työllisti paljon ja iltasin olin aina ihan uupunu. Ku joka päivä piti vääntää sen vanhemman kans noista asioista viesteillä ja soitoilla, nii se vei aikaa ja aina vaan piti kuunnella sitä syyttelyä. (Siiri)

Ristiriitatilanteiden selvittely vie aikaa ja voimia sekä heikentää itse työssä jaksamista ja mielenkiintoa työtä kohtaan. Asioiden selvittely tapahtuu usein työajan ulkopuolella. Haastatteluissa opettajat kokivat työnsä muuttuneen stressaavammaksi ja kuormittavammaksi.

On se kuormittavaa ku pitää oppilaiden lisäksi ratkoo asioita vielä vanhempien kanssa ja saada vielä kuulla aikuisilta ihmisiltä kaikennäköstä. Kyllä mä koen olevani stressaantunu sillo ku yhteistyö vanhempien kaa ei suju. (Anna)

Kaikki tilanteet mitä on tullu nii olin iha stressin partaalla. Kyllä se vie mielenkiintoo itse tältä työltä. Tuntuu ettei arvostusta tule vaikka mitä tekis. (Laura)

Tällaiset oireet voivat johtaa lisääntyneisiin sairauspoissaoloihin. Esimerkiksi yksi haastateltavista kertoi kärsineensä työn kuormittavuuden takia kroonisesta pääkivusta ja flunssan oireista, minkä vuoksi joutui ottamaan välillä sairauslo-maa. Tällaiset oireet kuitenkin loppuivat kiusaamistapauksen ratkettua.

Verkkokiusaaminen on vaikuttanut opettajien kokemuksiin omasta am-mattitaidosta. Opettajat alkoivat epäillä ammattitaitoaan. Erilaiset kiusaamisti-lanteet lisäsivät epävarmuuden tunnetta ja hankalien tilanteiden kohtaaminen alkoi jännittää. Tutkimuksessa ilmeni, että haastateltavat tunsivat riittämättö-myyttä haastavissa kanssakäymisissä vanhempien kanssa. Opettajat kokivat kyvyissään puutteita, ja he tunsivat yksin olevansa voimattomia vaikeiden ti-lanteiden ratkaisemisessa.

Jossain vaiheessa aloin jo jännittämään saapuvia Wilma-viestejä. Hirvitti että jos sieltä taas tulee siltä hankalalta vanhemmalta jotai asiatonta vies-tiä ja sit mun ilta menee siinä, et mietin mitä tähänkin taas vastaa. (Kaisa)
Tuntuu ettei yksin oikee keinot riitä näitte asioitte selvittämiseks. Et vaika mitä yrittää sanoo tai tehä nii ei se asia oikee mee mihinkää suuntaa. (Siiri)

Kyllähä tässä oma ammattitaito on koetuksella. Ku tuntuu ettei omat rahkeet riitä näitte asioitte ratkasemisee. (Ville)

Kolme haastateltavaa nosti verkkokiusaamisen tuoneen myös mukanaan jotain positiivisia vaikutuksia. Kaksi opettajista koki, että työyhteisö on lähentynyt kiusaamistapausten myötä. Työyhteisön kesken on keskusteltu paljon hankalis-ta tilanteista ja ratkottu niitä yhdessä. Kollegoiden kanssa on myös mietitty vas-taavien tilanteiden ennaltaehkäisyä.

Tällasten vanhempien kiusaamistapausten myötä meistä on tullut tiiviimpi työporukka. Puhalletaan kaikki yhtee hiileen ja tiedetään, että aina saa työkavereitten kaa ratkottua ongelmat ja aina tietää, et ne on mun puolella. (Kaisa)

Nämä kolme opettajaa tunsivat kiusaamisen kasvattaneen heitä henkisesti. Esimerkiksi yksi haastateltavista kertoi, että nykyään vanhempien asiattomiin viesteihin uskaltaa puuttua rohkeammin ja sanoa heille asiat paljon suuremmin. Tämän myötä myös erinäiset haastavat tilanteet ratkeavat entistä nopeammin ja helpommin. Lisäksi opettajat ovat oppineet olemaan provosoitumatta ja loukkaantumatta liian helposti vanhempien asiattomista yhteydenotoista. Tämän myötä he ovat oppineet olemaan vastaamatta turhiin viesteihin tai jos vastaavat, niin aina miettivät tarkasti sisällön.

4.2.2 Ratkaisukeinoja työhyvinvoinnin tukemiseen

Tutkimuksessa opettajat mainitsivat muutamia omakohtaisia keinoja työssä jaksamisen tueksi. Kaikki haastateltavat nostivat esille työyhteisön merkityksen työhyvinvoinnissa. Kollegoiden ja rehtorin tuki koettiin erityisen tärkeäksi haastavissa tilanteissa. Opettajat kertoivat, että työyhteisössä ratkaistaan yhdessä ongelmatilanteita ja kannustetaan jaksamaan niiden yli.

Saa tukea. Sitä pitää myös osata ite hakea. Et olla avoin ja kertoo ongelmista. Ei pidä ikinä jäädä yksin. Se on sitä ammatillisuutta et osaa pyytää apua ja tarpeeks ajoissa. Miettiä toisten kanssa, et mitä tässä vois tehdä. Heti jos on joku vaikee tilanne, niin rehtoriin yhteyttä ja hänen kanssaan puhua. (Siiri)

Ite oon toiminu sit sillä tavalla ku ei enää tiä mitä tekis, nii sit kysyny rehtorilta. Oon saanu selkeet ohjeet. (Ville)

Kyllä se vertaistuki on ehottomasti kaikkein tärkeintä jaksamisessa. Työkavereilta taa apua ja tukea ja ne parhaite ymmärtää näitä tilanteita. Työkavereitten kanssa tietää ettei oo yksi näitte asioitte kanssa. Kotona ku ei näistä asioista viitti liikaa jauhaa. (Laura)

Työyhteisön merkityksen lisäksi tutkimuksessa opettajat nostivat esille oman yksityisyyden suojaamisen tärkeäksi haastavien tilanteiden lieventämiseksi ja ehkäisemiseksi erityisesti verkkokiusaamisen kannalta. Kaksi haastateltavista opettajista oli antanut oman henkilökohtaisen puhelinnumeron vanhempien tietoon. He kokivat, että numeron antaminen mahdollisti verkkokiusaamisen. Toinen opettajista selvensi asiaa näin:

Siinä vaiheessa on hankala perääntyä, ku on jo antanu sen numeron. Se oli vaa kestettävä, ku tuli iltasi sitä puhelua. Sen kyllä oppi etten enää omaa numeroo vanhemmille anna. (Anna)

Opettajat pitivät tärkeänä myös suojata yksityisyyttä sosiaalisessa mediassa. Kaikki tutkimukseen osallistuneet opettajat kertoivat, etteivät hyväksy vanhempia Facebook-kaverikseen. Osa haastateltavista sanoi, ettei ole suostunut perustamaan erilaisia viestiketjuja vanhempien kanssa, vaikka osa vanhemmista on sitä opettajalle ehdottanut.

Facebookissa ei oo kavereina ketää vanhempia eikä kukaa, joka ei oo mun kaveri pysty laittaa siellä viestiä. Se on suojattu, mut jos se ois julkisempi, nii tulis varmaa viestiä. (Siiri)

Viime syksynä yhdellä työkaverilla oli vanhempien kaa WhatsApp- viestiryhmä. Sen tarkoituksena oli, että opettaja ja vanhemmat voi viestitellä keskenään kouluun liittyvistä asioista. Viestiketjusta tuli enemmänkin ”viihdekanava”, jossa vanhemmat lähetteli keskenään kaiken näköstä ei kouluun liittyvää. Lisäksi muutama vanhemmista syytteli opettajaa siitä, ettei oo aina vastannu viesteihin, vaikka onki nähny ne. (Ville)

7 POHDINTA

7.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Tutkimuksemme päätavoitteena oli selvittää, millaista verkkokiusaamista opettajat olivat kokeneet vanhempien taholta. Tutkimustuloksemme pohjautuvat opettajien omakohtaisiin kokemuksiin verkkokiusaamisesta. Selvitimme, millaisia tapoja ja välineitä vanhemmat käyttivät verkkokiusaamiseen, mistä verkkokiusaaminen sai alkunsa ja millaisia vaikutuksia verkkokiusaamisella oli opettajien työhyvinvointiin sekä kuinka työhyvinvointia voidaan kohentaa.

Nostimme tuloksista esille viisi pääkohtaa, jotka ovat mielestämme merkittäviä. Päätuloksista ilmeni, että tutkimuksemme opettajat kokivat verkkokiusaamista sähköisten viestintävälineiden kautta. Kiusaaminen esiintyi asiattomina viesteinä Wilman, puhelimen ja sähköpostin välityksellä. Kiusaaminen sai alkunsa kodin ja koulun välillä vallitsevista erilaisista kasvatustalokemyksistä ja lapsen etua koskevista käsityksistä. Kiusaamisen seurauksena opettajat kokivat työhyvinvointinsa ja ammatillisen itsetuntonsa heikentyneen ja niiden parantamiseksi työyhteisö koettiin tärkeäksi.

Tutkimuksemme mukaan opettajat kokivat verkkokiusaamista. Verkkokiusaaminen voidaan monesti liittää nuoriin kuuluvaksi asiaksi, mutta yhtä hyvin myös opettaja voi olla verkkokiusaattu. Opettaja voi olla kohteena esimerkiksi kuvagalleriasivulle varta vasten luodussa yhteisössä. (Tuominen & Mustonen 2007, 141.) Tutkimuksessamme verkkokiusaaminen tapahtui Wilman, puhelimen ja sähköpostin välityksellä asiattomien viestien ja puheluiden muodossa. Tutkimustuloksiamme tukee Johnsonin (2008, 2, 60) teettämä tutkimus opettajien verkkokiusaamisesta. Tutkimuksen mukaan 24,7 % opettajista oli kuluneen vuoden aikana kokenut kiusaamista verkon välityksellä. Tutkimuksessamme yleisimmäksi kiusaamisen välineeksi nousi Wilma. Haastateltavat kertoivat, että Wilman kautta lähetettiin loukkaavia viestejä. Toinen väline, jolla tutkimukseemme osallistuneet opettajat kokivat kiusaamista vanhempien tahol-

ta oli puhelin. Johnsonin (2008, 17) tutkimuksen mukaan 26 % opettajista oli saanut loukkaavia puhelinsoittoja vanhemmilta kuluneen vuoden aikana.

Tuloksista ilmeni, että opettajat kokivat loukkaamista, syyttelyä, ammattitaidon kyseenalaistamista ja uhkailua vanhempien taholta. Tällaisia kiusaamisen muotoja kutsutaan henkiseksi kiusaamiseksi (Hamarus 2012, 38). Kauppi ja Pörhölä (2009, 51) ovat saaneet tutkimuksessaan samansuuntaisia tuloksia: kiusaaminen ilmeni opettajan kyseenalaistamisena, mustamaalaamisena ja syytelyinä. Kivivuoren ja Salmen (2009, 6) tutkimuksessa vajaa neljännes opettajista oli ainakin kerran työuransa aikana kokenut loukkaavaa käytöstä huoltajien taholta. Johnsonin (2008, 48) tutkimuksen mukaan 49,5 % vastaajista oli kokenut vanhempien taholta kiusaamista, kuten nimittelyä negatiivisilla adjektiiveilla kuluneen vuoden aikana. Kivivuoren ja Salmen sekä Johnsonin tutkimuksissa tulokset olivat samankaltaisia kuin meidän tutkimuksessamme. Tutkimustuloksistamme nousi ilmi, että vanhemmat loukkasivat opettajia esimerkiksi haukkumalla heitä.

Opettajat joutuvat usein kärsimään häirinnästä työajan ulkopuolella ja julkisissa paikoissa (Kauppi & Pörhölä 2009, 54). Tutkimuksemme tuloksissa ilmeni, että opettajat kokivat verkkokiusaamista nimenomaan työajan ulkopuolella. Haastateltavat kertoivat, että vanhemmat laittoivat viestiä ja soittelivat heille usein iltaisin. Erityisesti iltaisin tulleet yhteydenotot koskivat vanhempien omia ongelmia. Opettajat kokivat, että vapaa-ajalla tulleet yhteydenotot heikensivät heidän yksityisyyttään. Näiden viestintävälineiden myötä kiusaaminen ulottuu nykyään myös opettajan vapaa-aikaan. Kiusaaminen ei tapahdu enää työpaikalla ja -ajalla, vaan sitä voidaan kokea missä ja milloin vaan.

Kiusaaminen määritellään sellaiseksi toiminnaksi, jossa joudutaan toistuvasti ja pitkäksi aikaa kielteisen, loukkaavan tai alistavan käytöksen kohteeksi (TTK, Työyhteisö; Hamarus 2012, 22). Tällaista käytöstä on esimerkiksi ilmeiden, eleiden, puheiden ja tekojen kautta loukkaava toiminta. Kiusaaminen voi olla hienovaraista, kuten olankohautukset, hymähtelyt tai puhumattomuus. Se voi ilmetä myös sanallisina loukkauksina, kuten mustamaalaamisena, selän takana puhumisena ja mielen-terveyden kyseenalaistamisena. Kiusattu kokee

olevansa avuton ja puolustus-kyvytön kielteisen kohtelun vuoksi (TTK, Työyhteisö). Kiusaaminen on kuitenkin aina henkilökohtainen kokemus. Siinä korostetaan kiusatun kokemusta kiusatuksi tulemisesta. (Kess & Kähkönen 2010, 17.) Tutkimustuloksemme pohjautuvat siis haastateltavien opettajien omiin kokemuksiin ja käsityksiin kiusaamisesta.

Haastateltavat painottivat paljon oman yksityisyyden suojaamista. Verkkokiusaaminen tapahtuu usein työajan ulkopuolella, joten opettajat kokivat, että siihen voi vaikuttaa yksityisyyden suojaamisella. Opettajien kokemuksia tukee Johnsonin (2008, 2) aiemminkin mainitun tutkimuksen tulos, jonka mukaan kiusaaminen Internetin välityksellä on yleistynyt. Opettaja saakin nykypäivänä olla tarkkana, millaisen kuvan itsestään sosiaalisessa mediassa voi antaa. Opettaja on kunnallisen viranhaltija ja laissa (laki kunnallisesta viranhaltijasta, 17§) määrätään, että työntekijän on virassaan käyttäydyttävä asemansa ja tehtävänsä edellyttämällä tavalla. Opettajien olisi syytä muistaa, että oppilaat ja huoltajat näkevät hänet myös vapaa-ajalla opettajana. He voivat lukea esimerkiksi opettajan Facebook-kirjoituksia. (Lahtinen & Haanpää 2012, 47–48.)

Tuloksistamme voi päätellä, että yksityisyyden suojaaminen on tärkeää verkkokiusaamisen ennaltaehkäisijänä. Opettaja on ammattinsa puolesta tekemisissä monien eri ihmisten kanssa ja sosiaalisen median kautta on nykyään helppo tavoittaa ihmisiä ja seurata heidän tekemisiään. Yksityisyyden suojaaminen helpottaa opettajan työ- ja vapaa-ajan erottamista, koska kuka tahansa ei voi ottaa yhteyttä tai lähettää viestejä mihin aikaan vuorokaudesta tahansa. Tällä voi olla myös positiivisia vaikutuksia työn kuormittavuuteen.

Verkkokiusaaminen sai haastateltaviemme mukaan alkunsa erilaisista kasvatuskäsityksistä ja ristiriidoista siitä, mikä on lapselle parasta. Vanhemmat ajattelivat lapsen kasvatukseen ja oppimiseen liittyvistä asioista eri tavalla kuin opettaja. Opettajien mukaan kotona ei välttämättä arvosteta niitä asioita, jotka ovat koulussa tärkeitä. Ristiriitoja voi syntyä esimerkiksi siitä, mikä on lapselle parasta ja vanhemmat eivät aina ymmärrä, että opettaja ajattelee lapsen etua. Kodin ja koulun välillä voi olla kiistaa siitä, mihin lapsen tulisi panostaa. Inkisen (2008, 85–86) mukaan opettajalla ja vanhemmilla voi olla kasvatuskäsityksiä, jotka eivät aina ole yhtä.

kemyseroja esimerkiksi nukkumaanmenoajoissa ja viihdykkeiden käytössä. Opettajan voi olla vaikea tällaisessa tilanteessa saada lasta keskittymään kouluun, kun kotona asiasta ollaan eri mieltä. Vanhemmat voivat monesti nousta tällaisissa tilanteissa varpailleen ja ajatella, että opettaja yrittää puuttua heidän kasvatustaitoihinsa.

Tutkimuksemme mukaan kiusaamisen kokemiseen voi vaikuttaa myös vanhempien omat ongelmat. Haastateltavat kertoivat, että vanhemmat saattoivat soitella heille esimerkiksi iltaisin asioista, jotka liittyivät heihin itseensä. Puhelimessa saatettiin puida niin avioeroa kuin kysyä kasvatukseen. Opettajat kokivat tämän raskaaksi, sillä heidän mielestään tällaiset asiat eivät kuulu työnkuvaan. Tutkimustuloksistamme voi päätellä, että opettajan työnkuva on tänä päivänä hieman vääristynyt. Opettajasta voidaan helposti kuvitella, että hän auttaa niin oppilaan kasvatuksessa kuin vanhempien omissa ongelmissa. Kodin ja koulun välinen kasvatustavoitus on hämärtyneet ja jotkut vanhemmat ajattelevat koulun hoitavan lapsen kasvatuksen kokonaan.

Mielestämme opettajien tulisi pitää kiinni omasta työtehtävästään. Toki oppilaita kasvatetaan yhdessä vanhempien kanssa, mutta opettajan työtehtävä tulisi tehdä selkeämmäksi vanhemmille. On opettajan vastuulla kertoa oma vastuualueensa ja tehdä rajat selväksi kaikille vanhemmille yhteisesti. Yhteisillä pelisäännöillä olisi varmasti vaikutusta yhteistyön sujumiseen.

Haastateltavat pohtivat kiusaamisen saaneen alkunsa myös erityyppisistä vaikeista vanhemmista. He kertoivat, että kokevat yli-innokkaiden ja liiallisesti kouluasioihin puuttuvien vanhempien jatkuvien viestien lähettelyn ja soittelu kiusantekona. Haastateltavat pohtivat, että näiden vanhempien innokkuus ja asioiden puuttuminen vaikuttavat heidän ammatilliseen itsetuntoonsa. Vanhemmat saavat opettajat epäilemään omia taitojaan. Näitä tutkimustuloksistamme esiin nousseita vanhempityyppejä tukee Cantellin (2011, 171) teoksessa esiintyvät erityyppiset vanhemmat. Cantellin mukaan yli-innokkaat ja kouluasioihin liiaksi puuttuvat vanhemmat ovat sellaisia, jotka haluavat tarkat tiedot opetukseen liittyen ja yrittivät vaikuttaa koulussa käytäviin asioihin. Tällaiset vanhemmat voivat saada opettajan epäilemään omaa ammattitaitoaan, sillä he

puuttuvat kaikkiin asioihin. Tutkimuksessamme esiin nousut innokkaista ja kouluasioihin puuttuvista vanhemmista löytyi paljon samoja piirteitä kuin Cantellin yli-innokkaista ja liiallisesti kouluasioihin puuttuvista vanhemmista. Tutkimuksemme vanhempityypeissä oli myös piirteitä lastensa ongelmat kieltäviä vanhemmista. Cantellin (2011, 224) mukaan nämä vanhemmat ovat sellaisia, jotka eivät usko oman lapsensa tehneen jotain ”väärin”. Vanhemmat usein kieltävät, jos opettaja laittaa kotiin jotain negatiivista viestiä heidän lapsestaan. He eivät voi uskoa, että oma lapsi on käyttäytynyt huonolla tavalla, joten he koettavat vierittää syy esimerkiksi koulun tai luokkakavereiden niskaan.

Haastateltavat nostivat tärkeänä asiana esille sähköisten viestimien vaikutuksen kiusaamiseen. Sähköisen viestinnän yleistymisen myötä opettajat kokivat, että kiusaaminen on muuttunut helpommaksi. Sähköisten viestimien myötä kodin ja koulun välisen yhteydenpidon luonne on muuttunut (Karhuniemi 2013, 123; Hakalehto-Wainio 2012, 123).

Tutkimuksessamme esiin nousi, että sähköisten viestimien kautta viestien lähettäminen on kasvotonta, joten vanhemmat saattavat kirjoittaa sellaisia asioita, joita ei kasvotusten tulisi sanottua. Viestejä on helppo lähettää mihin aikaan tahansa ilman sen kummempaa syvällistä ajattelua. Samankaltaisia tuloksia ovat saaneet myös Tuominen ja Mustonen (2007, 141), jotka kertovat artikkelissaan Internetissä törkeyksien laukomisen houkuttavan, koska toiminta voi olla nimetöntä ja kasvotonta. Hakalehto-Wainio (2012, 123) on tutkinut, että asiatomat viestit ovat lisääntyneet, koska sähköisten viestimien avulla on niin helppo ottaa yhteyttä. Inkisen (2008, 86) mukaan yhteydenpito voi olla jopa päivittäistä, joten on luonnollista, että ongelmia esiintyy usein. Kaikki tutkimukseemme osallistuneet opettajat olivat toimineet opettajina myös ennen Wilman käytön yleistymistä. Opettajat pohtivat sitä, että kiusaajat ovat samantyyppisiä vanhempia kuin ennenkin ja he kiusaavat samoista asioista, mutta he ovat vain siirtyneet kiusaamaan verkon välityksellä. Tutkimustuloksiamme pohjalta pohdimme, että verkkovälitteisyyden myötä kiusaamista voidaan kokea useasti, sillä siitä on tullut niin helppoa. Kiusaaminen ei myöskään ajoitu vain opettajan työaikaan vaan sitä koetaan myös vapaa-ajalla. Sähköisten viestimien välityk-

sellä ilmaukset voivat olla asiattomampia, sillä kasvottomuuden myötä on helpompi kirjoitella työkeitä asioita.

Tutkimustulostemme mukaan verkkokiusaaminen voi saada alkunsa kodin ja koulun välisen yhteistyön haasteista. Yhteistyön rakoileminen voi ajaa vanhemmat opettajan syyttelyyn, loukkaamiseen ja ammattitaidon kyseenalaistamiseen. Kodin ja koulun välisen yhteistyön haasteiksi nousivat tutkimuksemme mukaan erilaiset näkemykset ja arvot, erilaiset kasvatuksen päämäärät, opettajan työnkuva ja vastuu sekä moninaiset perheet.

Yhteistyön rakoillessa olisi hyvä miettiä, mitä sen korjaamiseksi voisi tehdä. Lahtinen (2011, 349) kirjoittaa, että ensin tulisi kerrata yhteistyön pelisäännöt. Tulisi varmistaa, että yhteistyötä koskevat pelisäännöt ovat kaikilla tiedossa ja että kaikki ovat ymmärtäneet ne samalla tavalla. Tutkimuksemme opettajat kertoivat, että pelisääntöjen selväksi tekeminen vanhemmille on tärkeää. Opettajan tehtävä on koulun alkaessa kertoa, milloin ja millä tavoin hän on tavoitettavissa ja näistä säännöistä kiinni. Lahtisen (2011, 350) mukaan kodin ja koulun välisiä ristiriitoja selvitettäessä on tärkeää huomioida, että molemmat osapuolet tulevat kuulluksi. Molempien tulee saada kertoa kantansa asiaan ja näin ollen yrittää rakentaa yhteistä ymmärrystä. Joskus voi olla myös tarpeen nauhoittaa tai tallentaa puheluita ja palavereita puolin ja toisin. Tutkimuksemme osallistuneet opettajat kertoivat, että sähköisen viestinnän myötä hyväksi puoleksi on noussut se, että viestit jäävät aina todisteeksi.

Kodin ja koulun välisen yhteistyön toimivuuden parantamiseksi on olemassa erilaisia hankkeita. Yksi näistä on Mukava-hanke, joka on muodostanut kodin ja koulun välisen yhteistyön ytimen. Sen tarkoituksena on kehittää kodin ja koulun välistä yhteistyötä toiminnan ja erilaisten projektien avulla. Yhteistyön kehittämiseen kuuluu kolme vaihetta: tutustuminen, verkostoituminen ja kumppanuus. Tutustumisessa tärkeää on molemmanpuoleinen turvallisuus, kuulluksi tuleminen, osallisuus ja kohtaaminen. Verkostoitumis-vaiheessa kiinnitetään huomiota keskusteluun, tavoitteisiin, toimintatapoihin ja osallisuuden tukemiseen. Kumppanuudessa tavoitteista on tullut yhteisiä, vastuu yhteistyöstä jaetaan molemmin puolin, työnjako sekä toimintasuunnitelman tekeminen.

(Launonen ym. 2004, 99, 102.) Kodin ja koulun välisen yhteistyön tavoitteena tulisi olla lapsen oppimisen, kasvun ja kehityksen tukeminen (Karhuniemi 2013, 115). Beveridge (2005, 63) on tutkinut, että vanhemmat haluavat tehdä yhteistyötä silloin, kun he tuntevat, että lapsi on positiivisesti arvokas jäsen koulussa.

Mukava-hankkeen puitteissa on kehitetty erilaisia viestintäsovelluksia kodin ja koulun välisen yhteistyön parantamiseksi. Leevi Launonen ja Sami Kalaja kehittivät Kivahko-viestintäsovelluksen, jossa ideana on välittää viesti mahdollisimman monella eri tavalla. Tavoitteena on löytää perinteisten ja hyväksi havaittujen yhteydenpitomuotojen rinnalle uusia ja tehokkaita tapoja. Ajatuksena on, ettei yhteydenpito olisi riippuvaista kodin ja koulun tekniikan tasosta. Vanhemmat saavat itse valita, minkä kanavan kautta tieto tuodaan perille. Kanavia ovat esimerkiksi sähköposti, tekstiviesti, paperituloste ja näiden yhdistelmät, eli voidaan valita myös useampi viestintäkanava samanaikaisesti. Pilottikokeilun aikana vuosina 2003–2004 suurin osa vanhemmista valitsi sähköiset viestimet yhteydenpidon keinoksi. Opettajat ja vanhemmat kokivat tämän viestintäsovelluksen helpottavan yhteydenpitoa ja viestit saapuivat perille tehokkaasti. Vanhempien kynnys ottaa opettajaan yhteyttä madaltui. (Latvala 2004, 113–117).

Kodin ja koulun välinen yhteistyö olisi tärkeää saada toimivaksi, sillä kiusaaminen heikentää opettajien kokemaa työhyvinvointia. Tutkimuksemme mukaan verkkokiusaaminen näkyi väsymyksenä ja uupumuksena opettajien työhyvinvoinnissa. Ristiriitatilanteiden selvittäminen vie opettajan aikaa pois muulta työltä. Mielenkiinto työtä kohtaan heikkenee ja työssä jaksaminen kärsii. OAJ (2014) on opettajien työolobarometri-kyselyssään saanut samankaltaisia tuloksia. Tutkimuksen mukaan lähes 4000 opettajaa on jäänyt kuluneen vuoden aikana pois töistä epäasiallisen kohtelun tai kiusaamisen takia. Saarikosken (2006, 121) mukaan kiusaaminen onkin yksi syy, miksi opettajat uupuvat helposti ja luopuvat työstään ensimmäisten työvuosien aikana. Erityisesti henkinen kiusaaminen on uhrille vahingoittavaa, koska siitä ei jää näkyviä vaurioita. Kiusaamisen huomaaminen voi olla tällöin vaikeampaa. Uupumus voi johtaa siihen, että monet opettajat vaihtavat ammattia vain muutaman työvuoden jälkeen. (Vartia & Paananen 1992, 5.)

Tutkimukseemme osallistuneet opettajat kertoivat, että työhyvinvoinnin heikkeneminen näkyy lisääntyneinä sairauspoissaoloina. Opettajat stressaantuvat ja oireet voivat olla myös fyysisiä, kuten päänsärkyä. Lahden (1999, 70) mukaan henkinen kiusaaminen on iso syy sairauslomille ja varhaiseläkkeelle jäämisessä. Sairaslomat ja eläkkeet vaikuttavat koko yhteiskuntaan, sillä niistä kasaantuu huomattavia taloudellisia menetyksiä. Mielestämme nämä tutkimustulokset opettajien uupumuksesta ja ammatinvaihdosta ovat huolestuttavia. Olemme valmistumisen kynnyksellä olevia opettajia ja koemme, että opinnot eivät ole valmistaneet meitä kohtaamaan tällaisia vastoinkäymisiä tulevassa työssämme. Pohdimmekin, voisiko tällaista ennaltaehkäistä jo tulevien opettajien koulutusvaiheessa perehdyttämällä opettajaopiskelijoita työn haasteisiin. Myös työpaikoilla voitaisiin tarjota koulutusta työn haasteisiin ja niiden ennaltaehkäisemiseen.

Yksi tutkimuksemme uusi tulos, jota ei aiemmissa tutkimuksissa ole tullut esille oli se, että opettajat kokivat vanhempien kiusaamisen saavan heidät epäilemään omaa ammattitaitoaan. Pohdimmekin, että jatkuvien syytösten takia opettaja alkaa epäilemään omaa ammattitaitoaan ja sillä taas voi olla vaikutuksia työssä toimimiseen ja jaksamiseen. Tällaisissa tilanteissa opettaja voi tuntea kykenemättömyyttä ja paineen tunnetta yrittääkseen ratkaista asioita, joihin ei ole osannut valmistautua. Kaikki haastateltavamme olivat päteviä opettajia, mutta kiusaamisen kohteeksi joutuminen sai heidät tuntemaan itsensä epäpäteviksi ammatillisen itsetunnon heikennyttyä.

Haastateltavamme mainitsivat työyhteisön tuen tärkeänä työhyvinvoinnin parantamisen keinona. Työyhteisön kanssa juteltiin vaikeista tilanteista ja mietittiin yhdessä ratkaisukeinoja tilanteen helpottamiseksi. Lehto ja Sutela (2009, 55) ovatkin tutkimuksessaan osoittaneet, että työpaikan sosiaalisilla suhteilla on merkittävä vaikutus työelämän laatuun. Työturvallisuuslaissa (23.8.2002/738, 25§) on määritelty, että kun työnantaja saa tiedon työntekijän kuormittavasta tilanteesta, hänen on ryhdyttävä toimiin kuormitustekijöiden selvittämiseksi sekä vaaran välttämiseksi tai vähentämiseksi. Tuloksissa esille nousi, että opettajat juttelivat usein kiusaamistilanteista rehtorin kanssa ja rehtori antoi heille

neuvoja, miten tilanteessa kuuluisi toimia. Työnantajan vastuulla on käsitellä vaikeat tapaukset työyhteisöissä ja antaa opetusta ja ohjausta työntekijöille tällaisia tilanteita varten (Kess & Kähkönen 2010, 23).

Opettajien työhyvinvoinnin kannalta on tärkeää, että kiusaamistilanteet ratkeaisivat. Kess & Kähkönen (2010, 97–99) ovat teoksessaan kuvanneet nelivaiheisen prosessin kiusaamisen ratkaisemiseksi. Siihen kuuluu aloitusvaihe, selvitysvaihe, ratkaisuvaihe ja seurantavaihe. Ensimmäinen askel kiusaamisen selvittämiseksi on se, että siitä ilmoitetaan työnantajalle. Tärkeää on myös dokumentoida kiusaaminen, eli esimerkiksi tallentaa saadut viestit. Tutkimuksemme osallistuneet opettajat pitivät verkkokiusaamisen hyvänä puolena sitä, että sähköiset viestit on helppo tallentaa todisteeksi. Myös Mustonen ja Tuominen (2007, 141) painottavat artikkelissaan sitä, että verkkokiusatun vahvuus on siinä, että viestit voi tallentaa. Tietyissä tapauksissa myös palveluntarjoaja voi selvittää kiusaajan henkilöllisyyden. Näin kiusaajat eivät pysty myöhemmin muuttamaan tai perumaan sanomisiaan.

Kun asianomainen on ilmoittanut kiusaamisesta työnantajalle, seuraavaksi tilanne tulee selvittää. Selvitettäviä asioita ovat ne, onko kiusaaminen jatkuvaa ja onko kiusatun terveys vaarantunut tai vaarantumassa. Selvittämisen jälkeen kiusaamistilanne tulisi ratkaista. Tilanteet pyritään selvittämään kiusatun, kiusaajan ja esimiehen kesken. Tilanteen ratkettua alkaa seurantavaihe, jossa seurataan toimivatko kiusattu ja kiusaaja annettujen ohjeiden mukaan. (Kess & Kähkönen 2010, 102–104.)

Tämän tutkimuksen tulosten mukaan kiusaamistilanteiden selvittäminen ja ratkeaminen on aina pitkä prosessi. Tilanteen selvittäminen vie aikaa ja monesti yhteistyö kiusaamistapauksen jälkeen voi olla vaikeaa. Haastateltavat kertoivat, että vanhempien voivat olla vaivautuneita, kun joutuvat tulemaan koululle yhteisiin tapaamisiin kiusaamistilanteen jälkeen. Yhteistyöhön tulee lisää haasteita ja sen jatkuminen kiusaamisen jälkeen voi mietityttää sekä opettajaa että vanhempaa.

Kiusaaminen on aina opettajan oma subjektiivinen kokemus. Eri ihmisille eri asiat ovat kiusaamista. Tämän vuoksi meille heräsikin haastateltavien vasta-

uksista sellainen ajatus, että tiedostavatko vanhemmat aina kiusaavansa? Tuominen ja Mustonen (2007, 141) kertovat artikkelissaan, että joskus kiusaaja ei tiedosta, miltä esimerkiksi harmiton pila voi toisesta tuntua. Verkkokiusaamisessa kiusaaminen voi johtua myös tietämättömyydestä. Kaikki eivät aina tiedä, mitä Internetissä saa ja ei saa tehdä sekä mitkä lait siellä pätevät. Esimerkiksi lapsensa töistä sähköpostiin kuvia lähettänyt ei varmasti ajatellut, että opettajasta tämä tuntui kiusanteolta. Kiusaaminen kokemukseen voi vaikuttaa myös se, että verkossa esiintyvissä viestinnässä ei ole samanlaista vuorovaikutusta kuin kasvotusten. Viestien tai puhelimen välityksellä ei ole mahdollista nähdä ihmisten eleitä tai ilmeitä. Tämä voi osaltaan johtaa siihen, että ilman noenverbaalista viestintää yhteydenotot voivat vääristyä. Vastaanottajat voivat tulkita kiusanteoksi sellaiset viestit, jotka sanattoman viestinnän puuttuessa vaikuttavat töykeiltä. Viestit voivat kuulostaa kasvotusten erilaisilta, mutta kirjoitettuna ne voivat herättää kielteisiä tunteita.

7.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Laadullista tutkimusta arvioidessa tärkeäksi nousee kysymys koko tutkintaprosessin luotettavuudesta (Eskola & Suoranta 2009, 210). Tutkimuksen luotettavuutta voidaan lähteä arvioimaan vaihe vaiheelta ja aloittaa siitä, että katsotaan tutkimuksen kohde ja tarkoitus: mitä tutkitaan ja miksi. Tämän jälkeen voidaan arvioida aineistonkeruuta ja sen eri tapoja: millaisia luotettavuusasioita liittyy haastatteluun ja miten se on toteutettu. Lisäksi on huomioitava, miten tutkittavat on valittu ja se, että heidän henkilöllisyys ei paljastu tutkimuksessa. Lopuksi katsotaan, miten aineisto on analysoitu ja millaisiin tuloksiin ja johtopäätöksiin tultiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 140–141.)

Luotettavuutta arvioitaessa lähtökohtana on tutkijan avoin subjektiviteetti ja se, että tutkija on tutkimuksensa keskeinen tutkimusväline (Eskola & Suoranta 2009, 210). Tutkimuksen luotettavuutta käsitellään yleensä validiteetin ja reliabiliteetin käsitteiden avulla. Validiteetti tarkoittaa sitä, onko tutkimuksessa

tutkittu sitä, mitä on luvattu. Reliabiliteetti tarkoittaa tutkimustulosten toistettavuutta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 136.)

Tutkimuksemme luotettavuutta arvioidessa on hyvä aloittaa miettimällä aiheitamme. Valitsimme tutkimusaiheemme "Vanhemmat kiusaajina - Opettajien kokemuksia verkkokiusaamisesta" sen ajankohtaisuuden vuoksi. Aihetta ei ole tutkittu paljon tuosta näkökulmasta, mutta löysimme jonkin verran aiempaa tutkimusta, jota pystyimme hyödyntämään tutkimuksessamme. Tutkimuksen luotettavuutta lisää se, että tehdyt tulkinnat saavat tukea toisista vastaavista tutkimuksista. Tämä tarkoittaa tutkimuksen vahvistuvuutta. (Eskola & Suonranta 2008, 212.)

Tutkimuksen luotettavuutta arvioidessa on tärkeää ottaa huomioon tutkijan ennako-oletukset (Eskola & Suonranta 2008, 212). Tässä tutkimuksessa ennako-oletuksemme oli, että opettajat ovat kokeneet verkkokiusaamista. Oletuksena oli, että verkkokiusaamista tapahtuu suurimmaksi osaksi Wilma- viestien välityksellä. Syitä verkkokiusaamiseen oletimme olevan kasvatusnäkemyserot ja vanhempien omat ongelmat.

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston keruu vaikuttaa luotettavuuteen. Tutkimuksen luotettavuuden keskeinen väline onkin tutkija itse (Eskola & Suonranta 2009, 210.) Luotettavuutta tarkasteltaessa on tärkeää ottaa huomioon tutkijan puolueettomuus. Se tarkoittaa, miten tutkija on johdatellut haastateltavia kysymyksissä sekä miten hän on tehnyt haastateltavien vastauksista päätelmiä ja tulkintoja. Tähän voi vaikuttaa tutkijan oma maailmankuva, esimerkiksi ikä, sukupuoli, uskonto, poliittinen asenne, kansalaisuus tai virka-asema. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 136.) Haastatteluja tehdessämme pyrimme olemaan mahdollisimman puolueettomia ja neutraaleja taataksemme tutkimuksen luotettavuuden. Emme tuoneet omia mielipiteitä julki ja omia päätelmiä aineistosta pyrittiin välttämään. Tarkentavat kysymykset saattoivat kuitenkin johdatella hieman haastateltavia. Haastattelutilanteista pyrittiin tekemään mahdollisimman luonteva. Haastattelut onnistuivat hyvin ja haastateltavilta saatiin kerättyä monipuolinen aineisto.

Aineiston analysointikeinona käytimme aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Tämä voi aiheuttaa tutkimuksen luotettavuuden kannalta sen, että teimme aineistoa analysoidessamme omia tulkintoja ja päätelmiä. Onkin tärkeää selvittää aineiston uskottavuus, eli vastaavatko tutkijoiden tekemät käsitteellistykset ja tulkinnat tutkittavien käsityksiä (Eskola & Suoranta 2009, 211.) Haastattelutilanteissa pyrimme varmistamaan, että ymmärsimme haastateltavien vastaukset oikein. Varmistimme haastateltavilta heidän vastauksiaan esittämällä tarkentavia kysymyksiä vastauksista, jos emme ymmärtäneet jotain. Pyysimme haastateltavia kertomaan mahdollisimman selkeästi oman vastauksensa, jottei väärintymmärryksiä ja omia tulkintoja pääsisi syntymään analyysivaiheessa. Pyrimme näin varmistamaan analyysivaiheemme luotettavuuden.

Tutkimuksessa etiikkaa voidaan ajatella kahdella tavalla: tutkimuksen tulokset vaikuttavat eettisiin ratkaisuihin ja eettiset kannat vaikuttavat tutkijan tieteellisessä työssä tekemiin ratkaisuihin (Tuomi & Sarajärvi 2009, 125). Tutkimuksessamme eettisyys on jouduttu ottamaan huomioon erityisesti tiedonhankinnassa sekä tutkittavien suojaa koskevilla asioilla. Olemme ottaneet huomioon eettisyyden siten, että tutkimukseen osallistuminen on perustunut vapaaehtoisuuteen ja olemme kertoneet haastateltaville ennen tutkimusta heidän oikeuksista sekä itse tutkimuksen tarkoitusperästä ja siitä, mistä tutkimuksessa on kyse. Tiedot ovat luottamuksellisia eikä niitä ole luovutettu tai käytetty kuin luvattuun tarkoitukseen. Tutkimusaineisto hävitetään asianmukaisesti tutkimuksen toteuttamisen jälkeen. Olemme myös pitäneet tutkittavien nimet salassa ja varmistaneet heidän anonyymiytensä. Tässä tutkimuksessa eettisyys on perustunut hyvin pitkälti tutkittavien ja tutkijoiden väliseen luottamukseen ja rehellisyyteen.

7.3 Tutkimuksen käytännön hyöty ja jatkotutkimushaasteet

Tutkimuksestamme voi olla hyötyä opettajille verkkokiusaamisen tunnistamisessa. Uskomme, että erityisesti uransa alkutaipaleella olevat opettajat hyötyvät

tutkimuksestamme. Tämän avulla opettajat saavat keinoja, miten voivat ennaltaehkäistä verkkokiusaamista. Kodin ja koulun välisen yhteistyön haasteiden tunnistaminen on tärkeää, sillä jos niihin puututaan ajoissa, ei tilanne välttämättä kärjisty eteenpäin. Jos tilanne etenee kiusaamiseen asti, voi tutkimuksestamme saada apua siihen, miten kiusaaminen voitaisiin saada loppumaan. Tutkimuksemme esittelee myös neuvoja siihen, miten opettajien työhyvinvointia voitaisiin kohentaa. Ilmiön esiintuonti ja tutkiminen edesauttaa verkkokiusaamisen ehkäisyä kouluissa. Tutkimukset mahdollistavat sen, että asiasta tullaan tietoisemmaksi ja näin ongelmaan voidaan puuttua.

Tätä tutkimusta tehdessä on herännyt paljon jatkotutkimushaasteita, joita olisi mielenkiintoista jalostaa eteenpäin. Teoriataustaa kirjoittaessa kiinnitimme huomiota Lämsän (2013, 199–200) mielipiteeseen: ”Opettajankoulutuksessa ei huomioida kotien kanssa tehtävää yhteistyötä, joten opettaja voi tuntea, ettei hänellä ole valmiuksia olla yhteydessä vanhempiin.” Olemme itse samaa mieltä, joten aiheitamme olisi mielenkiintoista lähteä jatkamaan luokanopettajaopiskelijoiden näkökulmasta. Voisimme tutkia, kokevatko luokanopettajaopiskelijat saavansa tarpeeksi valmiuksia vanhempien kohtaamiseen ja voiko tällä olla vaikutusta verkkokiusaamisen kokemiseen.

Aiheestamme voisi tehdä jatkotutkimusta myös vuorovaikutuksen näkökulmasta. Vuorovaikutus verkossa on sanatonta ja nonverbaalinen viestintä puuttuu kokonaan. Viestien ja puhelinoitojen välityksellä ei tule esille osapuolten ilmeet ja eleet, joten asiat voidaan ymmärtää helposti väärin. Viestit voivat tuntua työkeältä, vaikkei se olisikaan tarkoitus. Olisi mielenkiintoista tutkia, onko nonverbaalisen viestinnän puuttumisella vaikutusta koettuun verkkokiusaamiseen.

LÄHTEET

- Beveridge, S. 2005. Children, Families and Schools. Developing Partnerships for Inclusive Education. USA, New York: RoutledgeFalmer.
- Cantell, H. 2011. Vaikeat vanhemmat, kurjat kollegat? Ratkaiseva vuorovaikutus aikuisten kesken. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Eskola, J. & Suonranta, J. 2009. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus.
- Hakalehto-Wainio, S. 2012. Oppilaan oikeudet opetustoimessa. Helsinki: CC Lakimiesliiton kustannus.
- Hakanen, J. 2006. Opettajien työn imu ja työuupumus. Teoksessa M. Perkiö-Mäkelä, N. Nevala & V. Laine (toim.) Hyvä koulu. Helsinki: Työterveyslaitos, 29–42.
- Hamarus, P. 2012. Haukku haavan tekee. Puututaan yhdessä kiusaamiseen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki : Yliopistopaino.
- Hirsjärvi S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi
- Ijäs, H. 2013a. Iloa ja eloa kodin ja koulun yhteistyöhön. Teoksessa A-L. Lämsä (toim.) Verkosto vahvaksi. Toimiva vuorovaikutus perheiden kanssa. Jyväskylä: PS-kustannus, 211–221.
- Ijäs, H. 2013b. Muropakettimaisteri ja monsterivanhemmat – kertomuksia kompastelevasta kasvatuskumppanuudesta. Teoksessa A-L. Lämsä (toim.) Verkosto vahvaksi. Toimiva vuorovaikutus perheiden kanssa. Jyväskylä: PS-kustannus, 183–192.
- Inkinen, M. 2008. ”Hankalien” vanhempien kohtaaminen. Teoksessa T. Koironen, M-L. Husso & E. Korpinen (toim.) Kodin ja koulun yhteistyön monet kasvot. Tutkiva opettaja. Journal of Teacher Researcher 2/2008. Jyväskylä: Tuope, 4-89.
- Johnson, J. 2008. Do Parents Bully Teachers Through Confrontation. Virginia: Virginia Polytechnic Institute and State University. Saatavilla pdf-muodossa: <http://scholar.lib.vt.edu/theses/available/etd-05132008-143141/unrestricted/JackieJohnsonETD.pdf> [viitattu 28.12.2015]

- Karhuniemi, T. 2013. Kodin ja koulun välinen viestintä. Teoksessa A-L. Lämsä (toim.) Verkosto vahvaksi. Toimiva vuorovaikutus perheiden kanssa. Jyväskylä: PS-kustannus, 71–93.
- Karila, K. 2006. Kasvatuskumppanuus vuorovaikutussuhteena. Teoksessa K. Karila, M. Alasuutari, M. Hännikäinen, A. Nummenmaa & H. Rasku-Puttonen (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere. Vastapaino 91–108.
- Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2011. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta – opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Helsinki: Stakes.
- Kauppi, T. & Pörhölä, M. 2010. Peruskoulun opettajat oppilaidensa kiusaamina: kiusaamisen muodot, kohteena olevat opettajat ja kiusaavat oppilaat. Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto. Työelämän tutkimus 8 (2), 131-144. Saatavilla www-muodossa:
https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/26830/Kauppi_P%c3%b6rh%c3%b6l%c3%a4%202010.pdf?sequence=1 [viitattu 15.09.2015]
- Kauppi, T. & Pörhölä, M. 2009. Harassment experienced by school teachers from Students: A review of the literature. Teoksessa T.A Kinney & M. Pörhölä (toim.) Anti and pro-social communication: Theories, methods and applications. New York: Peter Lang, 49–58.
- Keskinen, S. 2005. Valta, kilpailu ja kiusaaminen opettajan työssä: artikkelisarja. OKKA-vuosikirja. Helsinki: Okka
- Kess, K. & Kähkönen, M. 2010. Häirintä työpaikalla – työpaikkakiusaamisen selvittäminen ja siihen puuttuminen. Helsinki: Edita.
- Kinnunen, U. & Feldt, T. 2008. Hyvinvointi työssä. Teoksessa U. Kinnunen, T. Feldt & S. Mauno (toim.) Työ leipälajina. Työhyvinvoinnin psykologiset perusteet. Jyväskylä: PS-Kustannus, 13–74.
- Kinnunen, E-L & Viitala, J. 2008. Kodin ja koulun välinen yhteistyö opetuksessa. Teoksessa T. Koironen & M-L. Husso. Kodin ja koulun yhteistyön monet kasvot. Tutkiva opettaja 2/2008, 6-15.
- Kivivuori, J. & Salmi, V. 2009. Opettajiin kohdistuva häirintä ja väkivalta. Verkkokatsauksia 10/2009. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Saatavilla www-muodossa:
http://optula.om.fi/material/attachments/optula/julkaisut/verkkokatsauksia-sarja/365clQV7f/10_09_opettajiin_kohdistuva.pdf [viitattu 10.9.2015]
- Korpimies, K. 1994. Internet-käyttäjän opas. Jyväskylä: Gummerus.

- Lahti, A. & Louhiranta, P. 1999. Miksi minä?: opettajien työpaikkakiusaamisen uhreiksi joutuneiden näkökulmasta. Tuope, Tutkiva opettaja; Journal of teacher researcher 4/1999. Jyväskylä.
- Lahtinen, N. 2011. Oppilaan oikeudet ja vanhempien vastuu. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Lahtinen, N. & Haanpää, S. 2013. Juridinen näkökulma opettajan toimintaan sosiaalisessa mediassa. Teoksessa H. Niemi & R. Sarras (toim.) Tykkää tästä! Opettajan ammattietiikka sosiaalisen median ajassa. Jyväskylä: PS-kustannus, 45-50.
- Laki kunnallisesta viranhaltijasta. 11.4.2003/304. Saatavilla www-osoitteesta: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030304> [viitattu 29.1.2016]
- Latvala, J-M. 2004. Tietotekniikka tehostamaan kodin ja koulun välistä viestintää. Teoksessa L. Launonen & L. Pulkkinen (toim.) Koulu kasvuyhteisönä. Jyväskylä: PS-kustannus, 91-111.
- Launonen, L., Pohjola, K. & Holma, P. 2004. Kodin ja koulun yhteistyö voimavaraksi! Teoksessa L. Launonen & L. Pulkkinen (toim.) 2004. Koulu kasvuyhteisönä. Kohti uutta toimintakulttuuria. Opetus 2000. Jyväskylä: PS-Kustannus. 91-111.
- Launonen, L. & Pulkkinen, L. 2004. Koulu kasvuyhteisönä. Kohti uutta toimintakulttuuria. Opetus 2000. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Lehto, A-M. & Sutela, A. 2009. Three decades of working conditions: findings of Finnish quality of work life surveys 1997-2008. Helsinki: Tilastokeskus.
- Li, Q. 2007. New bottle but old wine: A research of cyberbullying in schools. Computers in Human Behavior 23 (4), 1777-1791. Saatavilla www-osoitteessa: http://ac.els-92cdn.com/S0747563205000889/1-s2.0-S0747563205000889-main.pdf?_tid=4863a64c-19e6-11e2-b68c-0000aacb35d&acdnat=1350648942_3b2d9a0c1ce414060d717b02db8a90d3 [viitattu 10.9.2015]
- Lämsä, A-L. & Karhuniemi, T. 2013. Haastavan vanhemman kohtaaminen. Teoksessa A-L. Lämsä (toim.) Verkosto vahvaksi. Toimiva vuorovaikutus perheiden kanssa. Jyväskylä: PS-kustannus, 163-180.
- Lämsä, A-L. 2013. Perheiden kohtaaminen koulun arjessa. Teoksessa A-L. Lämsä (toim.) Verkosto vahvaksi. Toimiva vuorovaikutus perheiden kanssa. Jyväskylä: PS-kustannus, 193-209.

- Metso, T. 2004. Koti, koulu ja kasvatus – kohtaamisia ja rajankäyntejä. Turku. Kasvatusalan tutkimuksia – Research in Educational Sciences. Suomen Kasvatustieteellinen Seura.
- Miller, A. 2003. Teachers, parents and classroom behaviour: A psychosocial approach. Berkshire, GBR: McGraw-Hill Professional Publishing.
- Niemi, H. 2012. Opettajan vastuun rajat ja rajattomuus sosiaalisen median keskellä. Teoksessa H. Niemi & R. Sarras (toim.) Tykkää tästä! Opettajan ammattietiikka sosiaalisen median ajassa. Jyväskylä: PS-kustannus, 23–38. 32–34.
- Nuutinen, P. 2000. Opettajat vallassa ja vallan alla. Teoksessa J. Enkenberg, P. Väisänen & E. Savolainen (toim.) Opettajatiedon kipinöitä. Kirjoituksia pedagogiikasta. Joensuu: Joensuun yliopiston Savonlinnan opettajankoulutuslaitos, 177–189.
- OAJ. 2013. Työolobarometri. Saatavilla pdf-muodossa: [fi-
le:///C:/Users/Harri/Downloads/Opettajabarometri+31012014.pdf](file:///C:/Users/Harri/Downloads/Opettajabarometri+31012014.pdf) [viitattu 30.04.2015]
- Opetushallitus. 2007. Laatu kodin ja koulun yhteistyöhön. Helsinki: Opetushallitus. Saatavilla www-muodossa: http://www.oph.fi/download/115274_laatu_kodin_ja_koulun_yhteistyohon.pdf [viitattu 01.10.2015]
- Owen, M. T., Ware, A. M. & Barfoot, B. 2000. Caregiver-mother partnership behavior and the quality of caregiver-child and mother-child interactions. Early Childhood Research Quarterly. USA, Volume 15, Issue 3. 413–428.
- Perusopetuslaki. 628/1998. 3§. Saatavilla www-muodossa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628> [viitattu 12.02.2015]
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Saatavilla www-muodossa: http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf [viitattu 12.2.2015]
- Pörhölä, M. & Kinney, T. A. 2010. Bullying: Contexts, Consequences and Control. Editorial Aresta.
- Rajala, L. 2008. Kasvatusvastuu vanhempien näkökulmasta. Teoksessa T. Koiranen & M-L. Husso. Kodin ja koulun yhteistyön monet kasvot. Tutkiva opettaja 2/2008, 54-60.

- Rantala, T. & Keskinen, S. 2005. "Ei meidän koulussa... eihän?" Opettajat oppilaiden kiusaamina. Teoksessa S. Keskinen (toim.) Valta, kilpailu ja kiusaaminen opettajan työssä: artikkelisarja. Helsinki: OKKA-säätiö, 120- 160.
- Raskauskas, J. & Stoltz, A. 2007. Involvement in traditional and electronic bullying among adolescents. *Developmental Psychology* 43(3), 564-575.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavilla [www-muodossa: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_3.html](http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_3.html) [viitattu 27.10.2015]
- Saarikoski, H. 2006. Kateus, juoru, kiusaaminen: esseitä henkisestä yhteisöväkivallasta. Helsinki: Nemo.
- Salovaara, R. & Honkonen, T. 2013. Voi hyvin, opettaja! Jyväskylä. PS-kustannus.
- Shariff, S. 2008. Cyber-bullying. Issues and solutions for the school, the classroom and the home. New York: Routledge.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2013. Työhyvinvointi. Saatavilla osoitteesta: <http://www.stm.fi/tyoelama/tyohyvinvointi> [viitattu 6.5.2015]
- Starsoft. Wilma. Saatavilla [www-muodossa: https://hamina.starsoft.fi/](https://hamina.starsoft.fi/) [viitattu 30.04.2015]
- Tasala, M. 2003. Karthago: työstä, oppimisesta ja työpaikkakiusaamisesta. Helsinki: OKKA-säätiö.
- TTK. Työturvallisuuskeskus. Häirintä ja epäasiallinen kohtelu. Saatavilla [www-muodossa: http://www.ttk.fi/index.phtml?s=135](http://www.ttk.fi/index.phtml?s=135) [viitattu 23.5.2015]
- TTK. Työturvallisuuskeskus. Työyhteisö. Saatavilla [www-muodossa: http://www.ttk.fi/asiantuntija_ ja_toimistotyö/tyoyhteiso](http://www.ttk.fi/asiantuntija_ ja_toimistotyö/tyoyhteiso) [viitattu 23.5.2015]
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tuominen, Suvi & Mustonen, Anu 2007. Tunteella ja järjellä nettiin. Internetissä tarvitaan uudenlaisia mediataitoja. Teoksessa H. Kynäslahti, R. Kupiainen, ja M. Lehtonen. (toim.) Näkökulmia mediakasvatukseen. Mediakasvatusseuran julkaisuja 1/2007. Helsinki. 137-150. Saatavilla [www-muodossa: http://www.mediakasvatus.fi/publications/ISBN978-952-99964-1-4.pdf](http://www.mediakasvatus.fi/publications/ISBN978-952-99964-1-4.pdf) [viitattu 13.12.2015]

Työsuojeluhallinto. Saatavilla www-muodossa:

<http://www.tyosuojelu.fi/fi/kohtelu> [viitattu 19.1.2015]

Työterveyslaitos 2011. Työyhteisö ja esimiestyö. Saatavilla www-muodossa:

http://www.ttl.fi/fi/tyoyhteiso_ja_esimiestyo/johtaminen_ja_esimiestyo/tyonohjaus/sivut/default.aspx [viitattu 14.10.2015]

Työturvallisuuslaki. 738/2002. Saatavilla www-muodossa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2002/20020738> [viitattu 29.12.2015]

Työturvallisuuslaki väkivallasta. Luku 2, 8§. Saatavilla www-muodossa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020738#L2> [viitattu 29.12.2015]

Vartia, M. & Paananen, T. 1992. Henkinen väkivalta työssä. Helsinki. Katsauksia 118.

Webb, R., Vulliamy, G., Hämäläinen, S., Sarja, A., Kimonen, E. & Nevalainen, R. 2004. A comparative analysis of primary teacher professionalism in England and Finland. *Comparative Education* 40 (1), 83–107.

Wilma-viesteissä on vanhemmilta ylilyönnejä, väsynyt opettaja kirjoittaa. 2015. Helsingin Sanomat. 22.11.2015. Saatavilla www-muodossa:

http://www.hs.fi/mielipide/a1448077848505?jako=3168dd7add1fc681ffb291ea5e32ab90&ref=tf_iHSisboksi-etusivu&utm_campaign=tf-hs&utm_source=iltasanomat.fi&utm_medium=tf-desktop&utm_content=frontpage [viitattu 10.12.2015]

LIITTEET

Liite 1. Haastattelurunko

Haastattelukysymyksien teemat

1. Kodin ja koulun välinen yhteistyö
2. Sähköinen viestintä
3. Verkkokiusaaminen
4. Työhyvinvointi

Ikä

Sukupuoli

Työvuodet ja kokemus

1. Kodin ja koulun välinen yhteistyö

-Millaista yhteistyö on vanhempien kanssa? Kuinka tiiviisti yhteyttä pidetään?
- Onko vanhemmat aktiivisia yhteydenpidossa? Onko havaittavissa tietyn tyyppisiä vanhempia, jotka pitää yhteyttä enemmän kuin toiset? Millaista yhteydenpito on? Ollaanko yhteydessä enemmän positiivisissa asioissa vai negatiivisissa? Millaisia haasteita yhteistyössä on?

2. Sähköinen viestintä

-Millaisia sähköisiä viestimiä koulullasi käytetään? Mikä yleisin väline, jonka kautta pidetään yhteyttä vanhempiin? Hyviä/huonoja puolia sähköisestä viestinnästä? Mitä ongelmia ollut? Oletko kokenut työmäärässä muutoksia sähköisen viestinnän myötä?

3. Verkkokiusaaminen

-Millaisia kokemuksia sinulla on kiusaamisesta sähköisten viestimien yleistyttyä? Koetko, että olet joutunut kiusaamisen kohteeksi helpommin kun sähköi-

nen viestintä on yleistynyt? Millaisten viestimien kautta kiusaamista on esiintynyt?

- Millaisissa tilanteissa olet kokenut kiusaamista? Onko se kohdistunut opettajaan itseensä vai hänen toimintatapoihin?

- Onko kiusaaminen suoraa vai epäsuoraa?

4. Työhyvinvointi

- Millaisena koet työhyvinvointiasi?

- Mitä pidät voimavaroina työhyvinvoinnin lisäämiseen?

Liite 2. Haastattelupyyntö

Hei!

Opiskelemme Jyväskylän yliopistossa viidettä vuotta luokanopettajiksi. Teemme pro gradu -tutkielmaa siitä, kuinka opettajat ovat kokeneet häirintää sähköisten viestimien kautta.

Keräämme aineistoa haastattelemalla. Olisiko sinulla kokemusta aiheesta ja aikaa suostua haastateltavaksi? Kaikki haastattelut käsitellään luottamuksellisesti henkilötietosuojaa noudattaen.

Lisätietoja voit kysyä puhelimitse tai sähköpostitse.

Ystävällisin terveisin,

Hanna Rytönen & Riikka Viljakainen

xxxxx.x.x.xxxxxxxx@student.jyu.fi

xxxxxx.x.xxxxxxxxxxxx@student.jyu.fi

puh.xxx-xxxxxxx

Liite 3. Esimerkki: Aineiston abstrahointi kiusaamisen ilmenemisestä

Alkuperäisilmaukset:

Vanhemmat alko Wilmassa lähettää viestejä ja syytellä mua, kun niiden lapsi oli kertonu jotain tarinoita asioista joita ei oikeesti ollu ees tapahtunu. Ne veti heti omat johtopäätökset ja alko ilma mitää todisteita tai asian selvittelyä syyttelee mua. (Laura)

Joskus yks äiti soitti vihasena jos olin Wilmaan jotai negatiivista sen lapsesta laittanu ja löi luuria korvaan, eli ei sanonu heippaa eikä mitään muuta ja haukku siinä lopussa. (Anna)

Yks vanhempi soitti ja haukku mua epäpäteväks, ku olin vastavalmistunu nuori opettaja. Sen mielestä vähä kaikessa, mitä tein nii oli aina jotai moittimista. Sillä tais olla jo valmiiks asenneongelma mua kohtaan. (Jarmo)

Alaluokat: Syyttely + Haukkuminen + Ammattitaidon kyseenalaistaminen

Yläluokka: Henkinen kiusaaminen

Pääluokka: Kiusaamisen muodot